

Nur-Qashqadaryo Quyosh fotoelektrik stantsiyasi va elektr energiyani saqlash tizimi (EEST)

**Ekologik va ijtimoiy ta'sirni baholash (EITB):
1-Jild - Notexnik hisobot**

Konsalting Firmasi:

Juru

Juru Ltd

Suite 1, One George Yard, London,
United Kingdom, EC3V 9DF
www.juruenergy.com

Tayyorlangan:

MASDAR

Masdar Clean Energy

Khalifa City A,
Abu Dhabi, UAE, P.O. Box 54115
www.masdar.com

Hujjat Ma'lumotlari

Loyiha nomi	Nur-Qashqadaryo FE loyihasi
Hujjat nomi	Atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirni baholash (AITB) – 1-jild – Notexnik Hisobot
Juru loyihasiga havola	UZB-MAS-Guzar PV&BESS ESIA
Mijoz	Masdar Clean Energy
Juruning Loyiha menejeri	Nicola Davies
Juruning Loyiha direktori	Jushqinbek Ismoilov

Hujjat Nazorati

Versiya	Sana	Tavsif	Muallif	Taqrizchi	Tasdiqlovchi
1.0	Iyul 2024	AITB Loyihasi: 1 Jild – NTH (oshkor qilish uchun)	Turli	Marianne Lupton	Nicola Davies
2.0	Avgust 2024	AITB Loyihasi: 1 Jild – NTH (yangilangan oshkor qilish ma'lumoti)	Turli	Marianne Lupton	Nicola Davies
3.0	Avgust 2024	AITB Loyihasi: -mijozlarning sharhlarini kiritish uchun yangilandi (sharhlar-kuzatuvchisi 22/08/2024)	Turli	Marianne Lupton	Nicola Davies
4.0	Oktyabr 2024	Oshkor qilish uchun yakuniy loyiha – Kreditorlarning izohlari bilan yangilandi	Turli	Marianne Lupton	Nicola Davies
4.1	Noyabr 2024	4.15-bo'lim va 4.13-bo'limdagi qoldiq ta'sirlar	Turli	Marianne Lupton	Nicola Davies
4.2	05 Mart 2025	Moliyalashtiruvchi tomonlarning barcha izohlarini inobatga olgan yakuniy loyihaviy nusxa.	Turli	Marianne Lupton	Nicola Davies
4.3	23 Aprel 2025	Oshkor qilish uchun taqdim etildi	Turli	Marianne Lupton	Nicola Davies

Javobgarlikdan voz kechish bayonoti

Notexnik Hisobot ("Hisobot") Juru Energy tomonidan tayyorlandi. Hisobotda mavjud bo'lgan ma'lumotlar hozirgi holatni aks ettirsa ham, Juru Energy ushbu Hisobotda keltirilgan ma'lumotlarning to'g'riligiga to'g'risida aniq yoki nazarda tutilgan hech qanday bayonot yoki kafolat bermaydi va noto'g'ri yoki o'tkazib yuborilishi mumkin bo'lgan har qanday ma'lumot uchun javobgar bo'lmaydi.

Ushbu hisobot faqat Masdar uchun tayyorlangan. Masdar ushbu Hisobotdagi ma'lumotlarning to'g'riligi yoki to'liqligi bo'yicha aniq yoki nazarda tutilgan hech qanday bayonot yoki kafolat bermaydi. Masdat ushbu Hisobotdagi ma'lumotlarni mustaqil ravishda tekshirmagan va undagi noto'g'ri yoki o'tkazib yuborilishi mumkin bo'lgan har qanday ma'lumot uchun javobgar bo'lmaydi. Hisobot Masdar mulki bo'lib qoladi.

Mundarija

1. Kirish	11
1.1 Loyiha haqida umumiy ma'lumot.....	11
2. Loyihaning tavsifi	12
2.1 Loyihaga ehtiyoj.....	12
2.2 Muqobil variantlar	12
2.3 Loyiha Joylashuvi	13
2.4 Loyiha komponentlari	17
2.5 Loyiha tadbirlari.....	19
2.6 Yerga bo'lgan talablar	21
2.7 Mehnat talablari	22
2.8 Jadval	22
3. Baholash yondashuvi	23
3.1 Huquqiy va Siyosiy Asoslar	23
3.2 Baholash metodologiyasi	24
3.3 Manfaatdor tomonlarni jalb qilish.....	25
3.4 Shikoyat mexanizmi (ShM)	28
4. Atrof-muhit va ijtimoiy baholashning qisqacha mazmuni	31
4.1 Qisqacha tavsifi.....	31
4.2 Ijobiy ta'sirlar va yaxshilanishlar	32
4.3 Mehnat, ta'minot zanjiri boshqaruvi va ishchilar salomatligi va xavfsizligi	32
4.4 Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va unga javob berish	34
4.5 Iqlim o'zgarishiga bardoshlilik va moslashish	34
4.6 Qurilish noqulayligi (shovqin, havo sifati)	35

4.7 Xavfli materiallar va chiqindilarni boshqarish	35
4.8 Tuproqlar, gidrogeologiya va yer osti suvlarining sifati.....	36
4.9 Suv resurslarini boshqarish (shu jumladan yer osti suvlari) va suv sifati	37
4.10 Yerga bo'lgan talablar	39
4.11 Jamiyat salomatligi, xavfsizligi va muhofazasi	40
4.12 Yo'l harakati va transport	41
4.13 Bioxilma-xillik.....	41
4.14 Madaniy meros.....	43
4.15 Foydalanishdan chiqarish.....	44
4.16 Boshqa ta'sirlar.....	44
5. Ta'sirlarni yumshatish, boshqarish va monitoring qilish	44
6. Xulosa	47

Jadvallar

Jadval 1: Loyiha jadvali.....	23
Jadval 2: Shikoyatlarni ko'rib chiqish muddatlari	30
Jadval 3: Shikoyat qilish uchun aloqa ma'lumotlari.....	30
Jadval 4: AITB da baholangan xavf va ta'sirlar.....	31
Jadval 5: Suvni tahlil qilish natijalari.....	38

Rasmlar

Rasm 1: Loyihaning Joylashuvi	14
Rasm 2: Loyihani joylashuvi (aerofotosurat ko'rinishi)	15
Rasm 3: Loyihani joylashuvi (xarita ko'rinishi)	16
Rasm 4 : FE jarayoni haqida umumiy ma'lumot (XMK, 2015 dan olingan).....	17
Rasm 5: FE panellari.....	18
Rasm 6: FE kuzatish tizimi va invertorlar (Bir o'qli kuzatuv moslamasi quyoshni sharqdan g'arbga bir nuqtada kuzatib boradi) NEXTracker)	18
Rasm 7: Akkumlyatorlar uchun konteyner (ichki)	18
Rasm 8: Odatiy EEST konteyneri (tashqi):	18

Qisqartmalar

Qisqartma	Tavsifi
OTB	Osiyo Taraqqiyot Banki
TD	Ta'sir doirasi
EEST	Energiya saqlash akkumulyator tizimi
BFD	Qush yo'naltiruvchi moslama
FK	Fuqarolik Kodeksi
JSX	Jamiyat salomatligi va xavfsizligi
JABM	Jamoatchilik bilan aloqalar bo'yicha mutaxassis
DBFOMT	Loyihalash, qurish, moliyalashtirish, ta'minlash, ishga tushirish va foydalanish, texnik xizmat ko'rsatish va uzatish
DT	Doimiy tok
YeTTB	Yevropa Tiklanish va Taraqqiyot Banki
ASX	Atrof - muhit, Sog'liq va Xavfsizlik
ATB	Atrof-muhitga Ta'sirini Baholash
MXQ	Muhandislik, xaridlar va qurilish
A&I	Atrof-muhit va ijtimoiy
FVTHR	Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va unga javob berish rejasi
AIHR	Atrof-muhit va ijtimoiy harakatlar rejasi
AITB	Atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirni baholash
AIBR	Atrof-muhit va ijtimoiy boshqaruv rejasi
AIS	Atrof-muhit va ijtimoiy siyosat
JZT	Jinsga asoslangan zo'ravonlik va ta'qib
IG	Issiqxona gazi
YXSA	Yaxshi Xalqaro Sanoat Amaliyoti
ShM	Shikoyatlar mexanizmi
SXIABT	Sog'liq, Xavfsizlik, Ijtimoiy va Atrof-muhitni boshqarish tizimi
XMK	Xalqaro moliya Korporatsiyasi
XMT	Xalqaro Mehnat Tashkiloti
JE	Juru Energy
TTTR	Turmush tarzini tiklash rejasi
YK	Yer Kodeksi
LILO	Ikki tomonlama uzatish liniyasi
MCHJ	Mas'uliyati cheklangan jamiyat
O'zREAMIO'V	O'zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi
BR	Boshqaruv rejasi
O'MET	O'zbekiston Milliy Elektr Tarmoqlari
NTH	Notexnik hisobot
F&TX	Ekspluatatsiya va texnik xizmat ko'rsatish
MSX	Mehnat salomatligi va xavfsizligi
HEUL	Havo elektr Uzatish Liniyasi
LTJ	Loyiha ta'siridagi jamoalar
BUX	Bioxilma-xillikning ustuvor xususiyati
EQSB	Elektr quvvatini sotib olish to'g'risidagi bitim
SHV	Shaxsiy himoya vositalari
IT	Ish yuritish talablari

Qisqartma	Tavsifi
IS	Ish yuritish standarti
FE	Fotoelektr
ST	Servitut
SanPiN	O'zbekiston sanitariya qoidalari va normalari
MJR	Manfaatdor tomonlarni jalb qilish rejasi
SMZ	Sanitariya muhofazasi zonasi
IJSRDQ	Ipakchilik va jun sanoatini rivojlantirish davlat qo'mitasi
BMT	Birlashgan Millatlar tashkiloti

KIRISH

MASDAR
*Missiya "Tanlangan
hamkor sifatida global
toza energiya ishlab
chiqaruvchisi bo'lish"*
*Biz mijozlar va
jamoalarning
ehtiyojlariga
qondiramiz"*

Abu Dhabi Future Energy Company PJSC ("Masdar") O'zbekiston Hukumati Energetika vazirligi tomonidan e'lon qilingan quvvati 300 MVt_A bo'lgan Nur Qashqadaryo Quyosh fotoelektr stantsiyasi (FE) loyihasi va quvvati 75 MVt / 75 MVts bo'lgan Energiya saqlash akkumulyator tizimini (EEST) ("Loyiha") loyihalash, qurish, moliyalashtirish, ta'minlash, ishga tushirish va foydalanish, texnik xizmat ko'rsatish hamda uzatish (DBFOMT) bo'yicha tenderni yutdi. Loyiha "Nur-Kashkadarya Solar PV" MChJ xorijiy korxonasi va "O'zbekiston Milliy elektr tarmoqlari" AJ ("O'MET") o'rtasida uzoq muddatli, ya'ni 25 yil mobaynida elektr quvvatini sotib olish shartnomasi ("EQSB") asosida amalga oshiriladi.

Masdar Loyiha uchun Atfor-muhit va ijtimoiy ta'sirni baholash (AITB) o'tkazish uchun Juru MChJni (JE yoki AITB maslahatchisi) tayinladi.

Ushbu hujjar notexnik hisobot (NTH) bo'lib, AITB jarayonining asosiy ma'lumotlari va natijalarini umumlashtirishga qaratilgan. Ushbu NTH ning maqsadi atrof-muhit va ijtimoiy (A&I) va jamoatchilik bilan maslahatlashish jarayonining natijalari va xulosalarini aniq va sodda bayon qilishdir.

AITB loyihasi to'g'risidagi ma'lumotlar 2024 yil iyul oyida mas'ul tashkilotlar, yerdan foydalanuvchilar va loyihaga eng yaqin aholi punktlari aholisi bilan jamoat yig'ilishlari va guruh uchrashuvlari doirasida oshkor qilindi. Oshkor qilishda AITB loyahasining natijalarini bayon qildi. Bundan tashqari, broshyuralar manfaatdor tomonlarga topshirildi. NTH yakuniy loyahasining ingliz, rus va o'zbek (ushbu hujjat) tillaridagi nusxalari ko'rib chiqish uchun quyidagi tashkilotlarga taqdim etildi va Moliyalashtiruvchi tomonlar hamda Masdar veb-saytlarida joylashtirilgan:

- G'uzor va Qamashi hokimliklari
- Oynakul, Batosh, Yangiobod va Xalqobod jamoat idoralari

Savollar yoki sharhlar quyida keltirilgan kanallar orqali ham hal qilinishi mumkin.

Kompaniya	Aloqa ma'lumotlari
Juru Energy Viktoriya Filatova - Katta Maslahatchi	Email: o.khegayv.filatova@juru.org Telefon: +998 71 202 0440, +998 90 941 43 71
Juru Energy Zarina Gafurova - Ijtimoiy masalalar bo'yicha maslahatchi	Email: z.gafurova@juru.org Telefon: +998 90 935 74 48
Loyiha Kompaniyasi JABM Namoz Axmedov	Email: nakhmedov@masdar.ae Telefon: +998948418983

Loyiha kompaniyasi "Gross Plaza" Biznes markazi, 100060, O'zbekiston Respublikasi, Toshkent shaxri, Mirobod tumani Taras Shevchenko ko'chasi, 21a

Telefon raqami: +998978686860

1. Kirish

1.1 Loyiha haqida umumiy ma'lumot

300 MVt Nur Qashqadaryo Quyosh fotoelektr stantsiyasi (FE) loyihasi va 75 MVt quvvatga ega Energiya saqlash akkumulyator tizimi (“Loyiha”). Loyiha maydoniga yaqin joylashgan, taxminan 1578 metr masofadagi havo elektr uzatish liniyasi (HEUL) va yer osti kabelidan foydalangan holda mavjud 220 kV/500 kV G‘uzor podstantsiyasiga ulanishni nazarda tutadi. Kreditorlarning standartlariga muvofiq Loyiha uchun tegishli obyektlar mavjud emas.

AITB Milliy Qonunchilik, Xalqaro Moliya korporatsiyasi (XMK), Ish yuritish standartlari (IS), Osiyo Taraqqiyot Banki (ATB), Xavfsizlik siyosati bayonoti 2009 (XSB 2009), Yevropa Tiklanish va Taraqqiyot Banki (YeTTB), Atrof-muhit va ijtimoiy siyosat (AIS 2019), Ish yuritish talablari (IT) talablariga muvofiq, shuningdek, Ekvator IV Tamoyillarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan (keyinchalik ushbu NTH da kreditor standartlari sifatida eslatib o‘tilgan).

Kreditorlarning fikriga ko‘ra, loyiha B toifasiga kiradi. B toifali loyihalar atrof-muhit va ijtimoiy ta’sirni baholash va tegishli hujjatlarni talab qiladi. Ushbu talabni bajarish uchun Atrof-muhit va ijtimoiy ta’sirni baholash (AITB) tayyorlandi:

- I Jild: Notexnik hisobot (NTH) (ushbu hujjat)
- II Jild: Atrof-muhit va ijtimoiy ta’sirni baholash (AITB)
- III Jild: Texnik ilovalar (jumladan, atrof-muhit va biologik xilma-xillik bo‘yicha asosiy hisobotlar, inson huquqlariga ta’sirini baholash va iqlim o‘zgarishi xavfini baholash).
- IV Jild: Atrof-muhit va ijtimoiy boshqaruv rejasi (AIBR)
- V Jild: Shikoyatlarni ko‘rib chiqish mexanizmini (ShM) o‘z ichiga olgan Manfaatdor Tomonlar bilan Hamkorlik qilish rejasi (MTHR)
- VI Jild: Turmush tarzini tiklash rejasi (TTTR)

Masdarning vazifasi mahalliy va global miqyosda yuqori sifatli, barqaror va iqtisodiy jihatdan foydali toza energiya loyihalarini ishlab chiqish, investitsiya kiritish va yetkazib berishdan iborat. Masdar qayta tiklanadigan energiya manbalarini ishlab chiqaruvchi va investor sifatida o‘n yildan ortiq tajribaga ega. Kompaniya 40 mamlakatda faoliyat yuritadi va quyosh va shamol energiyasi bo‘yicha dunyoning eng muhim loyihalarini ishlab chiqqan va qayta tiklanadigan energiya bo‘yicha 20 GVt dan ortiq loyihalarga sarmoya kiritgan yoki sarmoya kiritish majburiyatini olgan. O‘zbekistonda Masdar 100 MVt quvvatga ega quyosh elektr stantsiyasi va turli ishlab chiqish bosqichlarida bo‘lgan yana

2,600 MVt quvvatga ega loyihalarga ega. Masdar kompaniyasi loyiha bilan har kuni ishlash uchun loyiha kompaniyasini ("Nur-Kashkadarya Solar PV " MCHJ XK) tashkil etadi.

2. Loyihaning tavsifi

2.1 Loyihaga ehtiyoj

O'zbekiston hukumati elektr energiyasi yetkazib berishni oshirishni maqsad qilib, 2020-2030-yillarda elektr energiyasini yetkazib berish bo'yicha bir qancha maqsad va yo'nalishlarni, jumladan, qayta

2030-yilga mo'ljallangan energetika sektori strategiyasi asosiy maqsad sifatida "qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni rivojlantirish va kengaytirish hamda ularni yagona energiya tizimiga integratsiya qilish" (BDS18-237(F)) Yashil iqtisodiyotga o'tish "energiya va resurslar samaradorligini oshirish orqali energiyani toza ishlab chiqarish va taqsimlash" ga (BDS15-196(F)) yordam beradi.

tiklanuvchi energiya loyihalarini jadal rivojlantirishni belgilab beruvchi 2030-yilgacha Energetika strategiyasini qabul qildi. Loyiha O'zbekistonni quyidagi yo'nalishlarda qo'llab-quvvatlaydi:

- Milliy tarmoqqa 300 MVt elektr energiyasini yetkazib berish (qo'shimcha 75 MVt saqlash quvvati)
- Uglerodli yoqilg'iga energiya bog'liqligini kamaytirish va issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish.
- Qayta tiklanadigan energetika maqsadlariga erishish.

2.2 Muqobil variantlar

Muqobil ulanish konsepsiyasiyalari, tartiblari va variantlari, jumladan, "hech narsa qilmaslik" varianti ko'rib chiqildi. Loyihadan voz kechish atrof-muhitga va ijtimoiy sohaga mumkin bo'lgan har qanday ta'sirning oldini oladi, biroq bu mamlakatning energetika sektori strategiyasi maqsadlariga va qayta tiklanadigan energiya manbalariga o'tish maqsadlariga erishishga to'sqinlik qiladi. O'zbekistonda FE rivojlantirish imkoniyatlarini aniqlash bo'yicha tanlov auksionining kengroq jarayoni doirasida energetika vazirligi tomonidan O'zbekiston Hukumati nomidan ishlab chiquvchiga imtiyozli maydon ajratildi. Maydonning dastlabki tanlovi loyiha bo'yicha auksion savdosiga tayyorgarlik ko'rish uchun xalqaro maslahatchilar ko'magida amalga oshirildi. Maydon AITB jarayonida hudud orqali o'tadigan mavjud kommunal xizmatlar bilan kesishmalarni (o'tish joylarini) minimallashtirish va energiya ishlab chiqarishni maksimal darajada oshirish va yer egalariga, mavjud tog'-kon konsessiyalariga va boshqa obyektlarga, masalan, maydon chegaralarida bo'lsa-da, loyiha infratuzilmasi tomonidan chetlab o'tiladigan vaqtinchalik

drenaj kanallariga ta'sirini minimallashtirish o'rtasidagi eng yaxshi muvozanatga erishish uchun yanada optimallashtirildi.

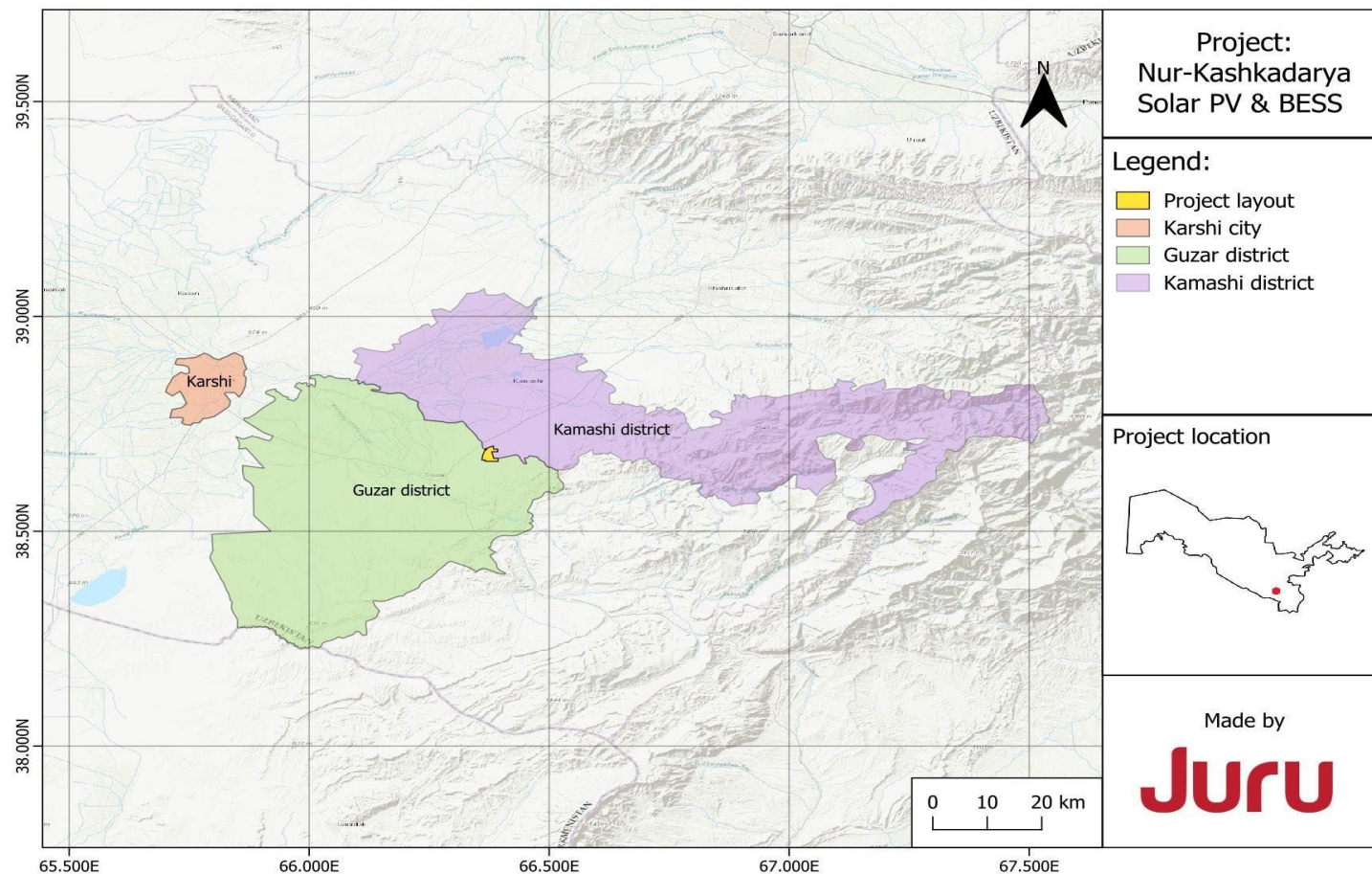
Barcha holatlarda turar-joy binolari uchun majburiy Sanitariya muhofazasi zonasi (SMZ yoki chekinishlar) quyidagicha kuzatiladi: (HEUL- 60 m umumiy SMZ, gaz quvuri-300 m SMZ).

Ichki FE panellarning joylashuvi va loyiha tarkibiy qismlarining loyihasi bo'yicha yakuniy qarorlar loyihani qurish uchun tanlangan Muhandislik, xaridlar va qurilish (MXQ) pudratchisi tomonidan o'zgartirilishi mumkin. Ushbu AITB qurilish pudratchining loyihasiga kiritilishi kerak bo'lgan aniq yumshatish choralarini belgilaydi.

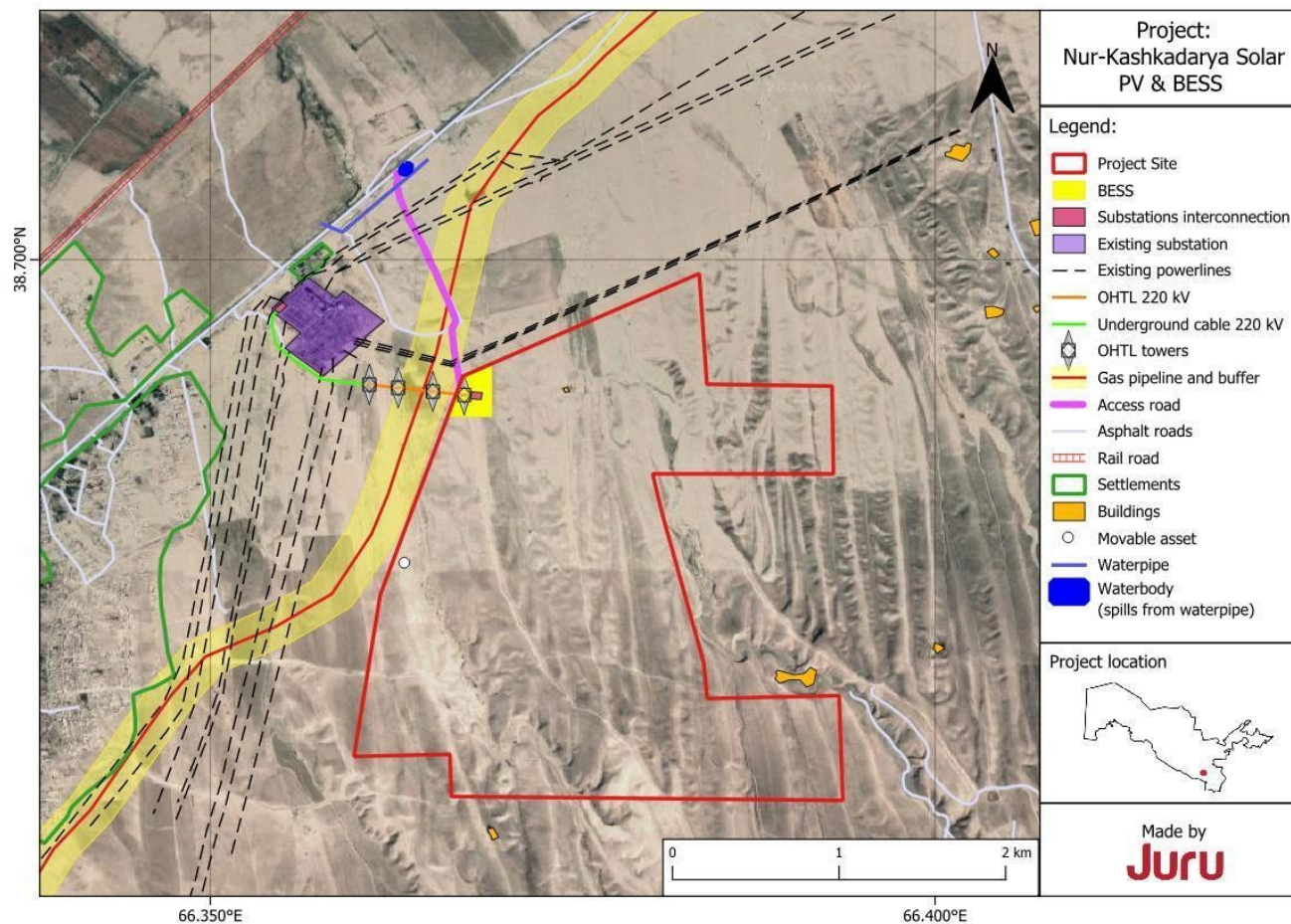
2.3 Loyiha Joylashuvi

Loyiha (shu jumladan FE infratuzilmasi, EAST, kirish yo'li va elektr tarmog'iga ulanish) 733 gektar maydonni egallaydi va mavjud 220 kV/500 kV G'uzor podstantsiyasiga bevosita ulanadi. Loyiha O'zbekistonning G'uzor va Qamashi tumanlarida (Shahrisabz shahridan 55 km janubi-g'arbda va Qashqadaryo viloyatidagi G'uzor shahridan 12 km shimoli-sharqda) joylashgan. Maydoning shimoliy chegarasiga to'g'ridan-to'g'ri parallel ravishda Shahrisabz va G'uzor o'rtasida M39 mintaqaviy yo'li o'tadi. G'arbda mavjud 220kV/500kV G'uzor podstantsiyasi joylashgan. Qashqadaryo O'zsuvta'minot tomonidan boshqariladigan suv quvuri (Yakkabog'-G'uzor) M39 trassasiga parallel ravishda o'tadi va kirish yo'li qurilishi davrida kesib o'tish kerak. Mavjud gaz quvuri tarmoq ulanishi (HEUL) va yangi kirish yo'li bilan kesishishi kerak. Barcha kesishmalar tegishli mas'ul organlarning talablariga muvofiq amalga oshiriladi, ularni AITB ilovalarida topish mumkin. Eng yaqin aholi punktlari G'uzor tumanidan Yangiobod, Xalqobod va Batosh, Qamashi tumanidan Oynakul (1-rasm, 2-rasm, 3-rasm).

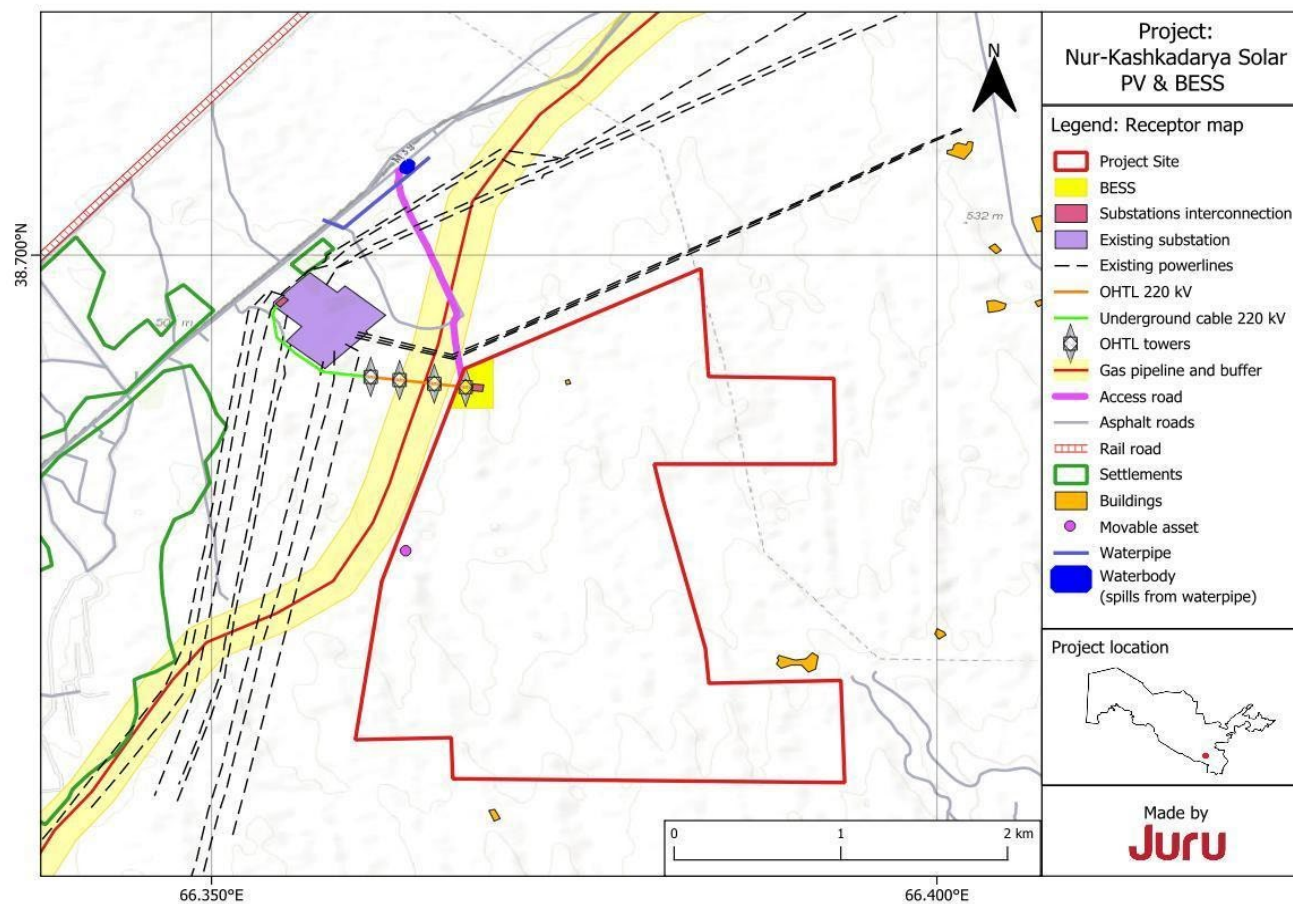
Rasm 1: Loyihaning Joylashuvi

Rasm 2: Loyihani joylashuvi (aerofotosurat ko'rinishi)

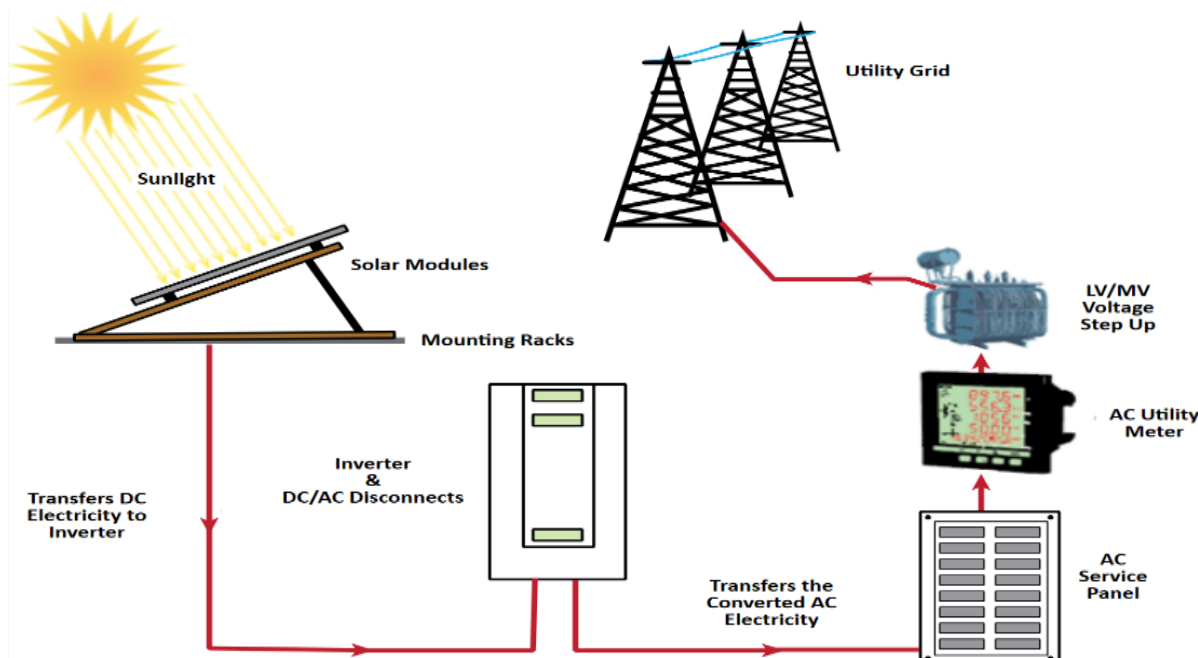
Rasm 3: Loyihani joylashuvi (xarita ko'rinishi)

2.4 Loyiha komponentlari

Fotoelektr (FE) energiyasi quyosh radiatsiyasini doimiy elektr energiyasiga aylantirish orqali quyosh nurini elektr energiyasiga aylantirish uchun quyosh panellardan foydalanadi. FE inverterlari doimiy tokni past kuchlanishdan (LV) o'rta kuchlanishga (MV) ko'tarish uchun transformatorlar orqali o'zgaruvchan tokka aylantiradi. Keyinchalik ishlab chiqarilgan quvvat 35 kVt o'rta kuchlanishli (MV) yer osti tarmog'i orqali 35/220 kVt podstantsiyaga yo'naltiriladi. Jarayonning umumiy ko'rinishi quyidagi 4 Rasmda keltirilgan.

Rasm 4 : FE jarayoni haqida umumiy ma'lumot (XMK, 2015 dan olingan¹)

Loyihaning asosiy tarkibiy qismlari quyidagilar:

- 578,088 FE modullari (yarim kesilgan monokristalli kremniy texnologiyasi).
- Bir o'qli kuzatuv moslamasi, inverterlar va transformatorlar;
- 27 konteynerdan iborat lityum-ion fosfat (LFP) elektr energiyasini saqlash tizimi (EEST).
- Mavjud 500 kV "G'uzor podstantsiyasiga" HEUL kombinatsiyalangan kabeli va maydonning g'arbiy tomonidan podstantsiyaning shimoli-g'arbiy tomoniga yer osti

¹ Yirik miqyosdagi quyosh fotoelektr stantsiyalar: Loyiha ishlab chiquvchilari uchun qo'llanma

kabeli orqali 220 kV ulanish (umumiy uzunligi 1,578 m: HEUL uchun 658 m va yer osti kabeli uchun 915 m)

- Ikki transformatorli yangi 35/220 kV podstantsiya;
- Maydondagi binolar, shu jumladan operativ boshqaruv markazi, ofis, xizmat xonalari, qo'riqxona, omborlar va do'konlar;
- M39 trassasidan yangi kirish yo'li (Yakkabog'-G'uzor suv quvurini kesib o'tadi);
- Maydonning tabiiy drenaj tizimi.

5 - 8 rasmlarda loyihaning odatiy komponentlari ko'rsatilgan.

Rasm 5: FE panellari

Rasm 6: FE kuzatish tizimi va invertorlar (Bir o'qli kuzatuv moslamasi quyoshni sharqdan g'arbga bir nuqtada kuzatib boradi) NEXTracker)

Rasm 7: Akkumlyatorlar uchun konteyner (ichki)

Rasm 8: Odatiy EEST konteyneri (tashqi)²:

² <https://energycentral.com/c/cp/large-battery-energy-storage-systems>

2.5 Loyiha tadbirlari

Loyihani ishlab chiqish uchun quyidagi tadbirlar amalga oshiriladi:

- Tayyorlash bosqichi
 - Qurilish materiallarini maydonga tashish
 - Materiallarni saqlash joyini va ehtimoliy bojxona zonasini aniqlash.
 - Mahalliy ishchi kuchi / xizmatlarni yollash.
 - Mahalliy materiallar va yetkazib beruvchilarni aniqlash.
- Maydonni barpo etish
 - Vaqtinchalik turar joyni tayyorlash (agar kerak bo'lsa³)/ Mavjud turar joylarda loyiha hududidan tashqaridagi yashash ehtiyojlarini aniqlash.
 - Xaridlar
 - Qurilish bosqichi-qurilish ishlari
 - Xavfsiz maydon
 - Asosiy kirish yo'li va ichki kirish yo'llarini qurish
- Maydonni tozalash/qazish ishlari
 - O'simliklarni kesish
 - Poydevor ishlari (shu jumladan sement yetkazib berish)
 - Kabel xandaqlarini yotqizish (220 kV yer osti kabeli va past kuchlanishli kabellar uchun ichki xandaklar)
 - HEUL minorasi uchun qazish ishlari (minora poydevori)
 - Maydonga katta hajmdagi yuk va materiallarni tashish
 - Foydalanish omborlari va ta'mirlash uchastkasi binolarini qurish
 - Ish bilan ta'minlash imkoniyati
- Qurilish bosqichi-mexanik va elektr ishlari
 - FE/EEST infratuzilmasini o'rnatish
 - Kuzatuv tizimini joylashtirish uchun qazish ishlari
 - Podstantsiya qurilishi
 - Podstantsiya uskunalari o'rnatish
 - HEUL minoralarini o'rnatish
 - Ishga tushirish
- Ekspluatatsiya bosqichi
 - FE / EEST loyihasining ekspluatatsiyasi
 - Kundalik texnik xizmat ko'rsatish

³ Hozirda ishchilar loyihaning kengroq hududida (G'uzordan boshlab), Yangiobod, Xalqobod, Batosh va Oynakul mahallalarida, shuningdek, maydondan tashqarida maxsus qurilgan vaqtinchalik binolarda (joylashuv keyinroq aniqlanadi) mavjud turar-joylarga joylashtirilishi kutilmoqda. Hozircha vaqtinchalik turar-joy rejalashtirilmagan, ammo bu tanlangan qurilish pudratchisi tomonidan tasdiqlanadi.

- Davriy / rejalashtirilgan texnik xizmat ko'rsatish
- Monitoring
- Foydalanishdan chiqarish bosqichi (qurilish)
 - Qazilgan joylarni tiklash
 - Qurilish materiallarini olib tashlash
 - Vaqtinchalik saqlash va yashash joylarini tiklash

Loyihaning qurilishi loyihaning bir qismi, kirish yo'li va mavjud elektr tarmog'ining yo'nalishi bilan cheklanadi. Biroq, agar har qanday sababga ko'ra bu holat o'zgaradigan bo'lsa, qurilish davrida vaqtincha qo'shimcha yer maydonlaridan foydalanishga to'g'ri kelishi mumkin. Vaqtincha olinadigan yer maydonlari batafsil muhandislik loyihasi davomida aniqlanadi va bu maqsad uchun mos joy tanlanadi. Loyiha kompaniyasi ushbu yer maydonini ijaraga olish uchun to'g'ridan-to'g'ri bitim tuzishga harakat qiladi. Bu yerga nisbatan hech qanday majburiy foydalanish huquqlari qo'llanilmaydi.

Qurilish ishlarining asosiy turlari: obyektni tozalash (toshlar, kommunikatsiyalar, o'simliklar), transport vositalarining kirishini tashkil etish, qurilish ishlari (elektr tarmog'iga ulanish, podstantsiya va asosiy maydon), FE panellar va yordamchi uskunalar bilan ta'minlash, EEST, o'rnatish va ishga tushirish. Davomiyligi taxminan 12-18 oyni tashkil qiladi. Hududni obodonlashtirish va qurilish ishlari 2025-yilning avgust oylarida boshlanishi va to'rt oy davom etishi kutilmoqda, keyin sakkiz oydan o'n ikki oygacha qurilish va ishga tushirish ishlari olib boriladi va tijorat maqsadlarida foydalanish 2026-yilning bahoriga mo'ljallangan.

Materiallarni saqlash joyi maydonning asosiy chegarasida yaratiladi, agar qo'shimcha vaqtinchalik yer kerak bo'lsa, masalan, saqlash uchun, u yer egasi/yerdan foydalanuvchi bilan to'g'ridan-to'g'ri kelishuv asosida ijaraga olinadi. Qurilish uchun zarur bo'lgan suv G'uzor shahar suv quvuridan olinadi, u qurilish maydonchasiga tsisterna orqali yetkazib beriladi va qisqa muddatli saqlash sisternalarda saqlanadi.

Hozirgi vaqtda rejalashtirilmagan bo'lsa-da, pudratchilar va subpudratchilarga loyiha hududidan tashqaridagi turar joylarni ijaraga olishga ruxsat beriladi, agar bu tanlash jarayoni Mehnat va mehnat sharoitlarini boshqarish rejasida bayon etilgan tartibda amalga oshirilsa hamda XMK va YeTTB tomonidan ishlab chiqilgan "Ishchilar uchun turar joy jarayonlari va standartlari" bo'yicha Yo'l-yo'riq hujjatida ko'rsatilgan talablarga javob bersa va ushbu EITBda belgilangan boshqaruv va chora-tadbirlar bilan muvofiq bo'lsa. Pudratchilar loyiha hududida vaqtinchalik maxsus qurilgan turar joylarni tashkil etishlari mumkin, garchi bu hozirda rejalashtirilmagan bo'lsa-da, EITBda bunday imkoniyat ko'zda tutilgan. Mahalliy qishloqlardan tashqaridagi turar joydan foydalanish afzal ko'riladi, biroq mahalliy qishloqlardagi turar joydan foydalanish ham taqiqlanmagan — agar u

XMK/YetTB tomonidan ishlab chiqilgan turar joy standartlariga javob bersa va undan oldin G'uzor va Qamashi tumanlarining ijtimoiy bo'limlari hamda mahalliy jamoa yetakchilari bilan tegishli maslahatlashuvlar o'tkazilgan bo'lsa.

FE va EEST infratuzilmaning kutilayotgan foydalanish muddati 25 yil va EEST uchun o'n yilni tashkil etadi. Loyiha bo'yicha hisoblangan foydalanish muddati tugagandan so'ng, barcha infratuzilmani maydondan almashtirish, ta'mirlash yoki olib tashlash yoki O'MET ga o'tkazish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Qurilish tugagandan so'ng, HEUL va kabel liniyasi ekspluatatsiya va texnik xizmat ko'rsatish uchun O'MET ga o'tkaziladi.

2.6 Yerga bo'lgan talablar

Loyiha hech qanday jismoniy ko'chishga olib kelmaydi. Hammasi bo'lib 733,09 gektar yer maydoni jalb ajratiladi:

- Loyihaning FE maydoni uchun 731 gektar,
- Minora poydevori maydoni uchun 0,028 gektar
- Kabel magistrali uchun 0,362 gektar (shu jumladan har tomondan 1 m xavfsizlikni chegarasini hisobga olgan holda)
- Kirish yo'li uchun 1,7 gektar (yo'l uzunligi taxminan 1700 m, servitut 10 m). Ushbu yer MMT orqali xususiy sherikka ijaraga beriladi.
- Qurilish bosqichida HEUL (havo elektr uzatish liniyasi) qurilishi bilan bog'liq vaqtinchalik yer olish ta'siri 1,67 gektar yer maydoniga taalluqlidir (~698 metr uzunlikdagi hudud bo'ylab har ikki tomonda 30 metrlik chekinish masofasi bilan).

Umuman olganda, loyiha doirasida iqtisodiy ko'chiriladigan 9 ta fermer xo'jaligi (8 ta fermerga tegishli) aniqlangan bo'lib, ularning ishchilari va chorvachilar ham hisobga olingan. Ular quyidagicha tasvirlangan:

- 7 ta fermer xo'jaligi, 1 ta XK va 1 ta MCHJ (F01-F09) barchasi fermer xo'jaliklari hisoblanadi (F03 va F08 fermer xo'jaliklari bir LTOUXga tegishli);
- 22 nafar ishchi (8 nafar mavsumiy ishchi va 14 nafar doimiy ishchi, ular o'zlari va boshqa shaxslar uchun yerda chorva boqadilar);
- 4 nafar chorvachi, loyiha hududidagi egalik qilinadigan va ijaraga olingan chorvani boqish uchun yer maydonidan foydalanadi;
- 22 ta chorva ijarachilari oilalari (ChIUX) bevosita ta'sir ko'rmaydigan, ammo chorvachilar orqali bilvosita ta'sirga uchraydiganlar sifatida hisoblanadi⁴;

⁴ Chorvachilar (LTOSH) ichida chorva egasi nomidan (yoki chorva ijarachilari oilasi — ChIUX) chorva boqadigan guruh mavjud. ChIUX chorvachilarga chorvani mol-mulk ko'rinishidagi to'lov evaziga ijaraga beradi. ChIUX chorvachilarga ijaraga berayotganligi sababli va chorvachilar o'zlari boqadigan chorva sonini kamaytirishga hojat yo'q, chunki ular uchun muqobil yer maydoni aniqlangan. Shuning uchun ChIUXlar bilvosita ta'sir ko'radiganlar sifatida hisoblanadi.

- Loyiha natijasida jami 28 ta xo'jalikdan⁵ 165 kishi ta'sir ko'radi, shuningdek, 22 ta ChIUX oilalari bilvosita ta'sirga uchraydi⁶.

Bundan tashqari, loyiha hududidan chorvachilar uchun boshpana, chorva uyi va ko'chma treyler kabi uchta inshoot olib tashlanadi.

Turmush tarziga ta'sirni baholash va Turmush tarzini tiklash rejasi (TTTR) yuqorida keltirilgan retseptorlarga ta'sirini hisobga oladi va Masdar qurilish boshlanishidan oldin milliy Qonunchilik va Kreditor standartlariga (IYS 5, IYT 5 va OTB QT2) muvofiq berilishi kerak bo'lgan kompensatsiya rejasini ishlab chiqdi. Yer egallash ta'sirlari uchun, ayniqsa fermerlar uchun kompensatsiya talab qilinadi va ishchi fermerlarning ish o'rinlarini yo'qotishi, chorvani boqish uchun yer ijarasi imkoniyatining yo'qolishi hamda chorvachilar uchun yerga kirish imkoniyatining yo'qolishini qoplash maqsadida Loyiha TTTRda turmush tarzini tiklash choralari belgilangan. Kelajakda qo'shimcha vaqtinchalik yer zarur bo'lsa, ushbu yerning joylashuvi Loyiha Sog'liqni saqlash, Xavfsizlik, Ijtimoiy va Atrof-muhitni boshqarish tizimi (SXIABT) doirasidagi yerga kirish tartibiga asosan belgilanadi. Ushbu qo'shimcha hududdagi barcha ishlar mavjud loyiha talablariga javob berishi kerak.

2.7 Mehnat talablari

Qurilishning eng yuqori davrida talab qilinadigan jami ishchi kuchi taxminan 600 nafarga yetishi mumkin (bu malakali xorijiy ishchilar hamda yarim malakali va malakasiz mahalliy ishchilardan iborat bo'lib, loyiha davomida kuniga o'rtacha 200 nafar ishchi ishlaydi). Zarur malakaga ega bo'lgan mahalliy aholini ish bilan ta'minlash ustuvor vazifa bo'lishiga qaramasdan, qurilish vaqtida malakasiz yoki yarim malakali vaqtinchalik ish uchun mahalliy ishchilarni ish bilan ta'minlash imkoniyatlari cheklangan bo'lishi mumkin, ekspluatatsiya davrida esa undan ham kamroq bo'lishi mumkin.

2.8 Jadval

1-jadvalda AITB va loyihaning asosiy bosqichlari keltirilgan.

⁵ Eslatma: Ushbu PAHlar soni taxminiy hisoblanadi, chunki ba'zi PAHlar bilan maslahatlashish imkoni bo'lmagan yoki ular maslahatlashishni istamagan. PAPlar soni taxmin qilingan joylarda bu holat ushbu TTTRda ko'rsatilgan.

⁶ Agar ChIUXlar loyihaning ta'siriga uchragan bo'lsa, loyiha ularning da'volarini alohida-alohida ko'rib chiqadi va ta'sirlangan deb topilganda, ularning huquqlariga muvofiq kompensatsiya taqdim etiladi.

Jadval 1: Loyiha jadvali

Faoliyat	Sana
Ish hajmini aniqlash	Sentyabr 2023
Milliy ATB bo'yicha maslahat	2023 yil Oktyabr - 2024 yil Iyul
Milliy ATB taqdim etish	2024 yil Avgust oxiri
AITB dastlabki loyihasini taqdim etish	2024 yil Avgust oxiri
AITB ni yakunlash	Mart 2025
Yer shartnomalari / kompensatsiya va o'tish joylari bo'yicha ishlarni yakunlash	Mart 2025
Cheklangan ishni boshlash to'g'risida bildirishnoma	Iyun 2025
Moliyaviy yakunlash	Iyul 2025
Boshlash uchun xabarnoma	Avgust 2025
Tijorat Faoliyatining Sanasi	Dekabr 2026
Taxmin qilingan xizmat muddati	FE uchun 25 yil; EEST uchun 10 yil

Eslatma: aniqlik uchun, dastlabki bosqichda maydonni tayyorlash vaqtinchalik obyektlar, telekommunikatsiya uskunalari, ishchilar uchun turar-joy binolari, yo'llarni yaxshilash va hududni o'rab olishni o'z ichiga oladi. Quyosh panellari o'rnatiladigan maydondagi ishlar (shu jumladan tozalash, tekislash yoki quyosh panellari o'rnatiladigan maydondagi har qanday qazish ishlari) yoki fotoelektr energiya ishlab chiqarish infratuzilmasidagi har qanday ishlar maydondagi dastlabki ishlar deb hisoblanmaydi.

3. Baholash yondashuvi

3.1 Huquqiy va Siyosiy Asoslar

Loyiha Milliy me'yoriy-huquqiy baza va xalqaro moliya korporatsiyasi (XMK) ish yuritish standartlari (IS) talablari, OTB 2009 Xavfsizlik siyosati bayonoti (XSB 2009), YeTTB Ishlash standartlari 2019 (IS) va Ekvator IV tamoyillarini hisobga olgan holda baholandi. Shuningdek, Jahon banki guruhining Atrof - muhit, Sog'liq va Xavfsizlik bo'yicha qo'llanmasi (ASX) (umumiy qo'llanma), xalqaro ekologik konvensiyalar, xalqaro mehnat tashkiloti (XMT) va Birlashgan Millatlar Tashkilotining (BMT) asosiy mehnat konvensiyalari va Yaxshi Xalqaro Sanoat Amaliyotiga (YXSA) murojaat qilingan. XMK IS, OTB XSB 2009 va

YETTB IS ga muvofiq, biz ushbu loyihani B toifali loyiha sifatida ko'rib chiqamiz. Kreditor standartlari bilan belgilangan tegishli obyektlar aniqlanmagan.

O'zbekiston qonunchiligiga ko'ra, loyiha Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 541-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Atrof-muhitga ta'sirni baholash mexanizmini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi va "Davlat ekologik ekspertizasi to'g'risida"gi qarorga muvofiq I toifaga kiradi va atrof-muhitga ta'sirni baholash bo'yicha milliy tadqiqot (ATB) va jamoatchilik muhokamasi natijalari Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligiga (EAMIO'V) taqdim etilgan. 2024-yil 30-avgustda milliy ATB ning I va II bosqichlari bo'yicha ijobiy xulosa olindi.

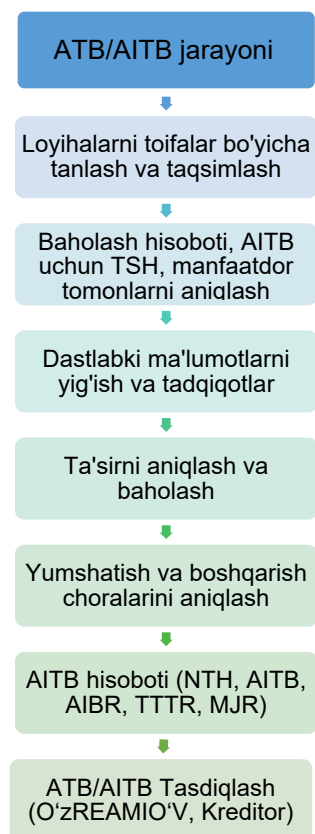
3.2 Baholash metodologiyasi

AITB loyihaning atrof-muhitga va to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita ta'sir (TD) hududidagi jamoalarga potentsial A&I ta'sirini aniqlaydi va baholaydi. Ta'sirni baholashda kutilayotgan ta'sirning kattaligi va boshlang'ich tadqiqotlar va ma'lumotlarni yig'ish orqali aniqlangan retseptorlarning sezgirligini (fizik, madaniy, insoniy yoki biologik) hisobga oladi. Ushbu AITB va unga ilova qilingan hujjatlar 1-sxemada tavsiflangan bosqichlarga muvofiq tayyorlangan. Ta'sirning ko'lami quyidagilarni hisobga oladi:

- ta'sir turi va tabiati (ijobiy/salbiy)
- chegaraviy kengayish (masalan, mahalliy, mintaqaviy, global)
- davomiyligi (doimiy/vaqtinchalik)
- davr (darhol / kechiktirilgan)
- qaytuvchanlik (qaytariladigan/qaytarilmas)
- sodir bo'lish ehtimoli (yo'q, kichik, o'rta, yuqori).

Reseptorlarning sezgirligi, ta'sir olib tashlanganidan so'ng o'zgarishni qabul qilish yoki o'zgarishdan tiklanish qobiliyatini hisobga oladi.

Ta'sir ko'lami (yuqori, o'rta, past) sezgirlik bilan birgalikda (yuqori, o'rta, past) ta'sirning ahamiyati toifasini quyidagicha belgilash uchun birlashtirildi:

Sxema 1. Jamiyat shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmidagi qadamlar (ShM)

- Muhim: ushbu ta'sirlar qaror qabul qilish jarayonida asosiy omillarni tashkil etadi. Ular odatda, lekin istisnosiz emas, yumshatish choralari amaliy yoki samarasiz bo'ladigan ta'sirlar bilan bog'liq.
- Asosiy: Ushbu ta'sirlar sezilarli bo'lishi mumkin, ammo yumshatish samarali qo'llanilishi mumkin bo'lgan hollarda o'rtacha yoki ahamiyatsiz darajada salbiy ta'sirga olib keladi.
- O'rtacha: Ushbu ta'sirlar, agar noqulay bo'lsa ham, muhim bo'lsa ham, qaror qabul qilishning asosiy masalalari bo'lishi mumkin emas.
- Kichik: Ushbu ta'sirlar kuchayishi mumkin, ammo qaror qabul qilishda muhim ahamiyatga ega bo'lmaydi.
- Neytral: Hech qanday ta'sir yo'q, muhim emas, qaror qabul qilish jarayonida hal qiluvchi omil sifatida ko'rib chiqishning hojati yo'q.

AITB ni amalga oshirishda e'tiborga olish kerak bo'lgan aniq sohalarga batafsil amaliy arxeologik tadqiqotlar bilan qo'llab-quvvatlanadigan arxeologik ta'sir, shovqin, havo sifati, tuproq kabi jismoniy ta'sir va ijtimoiy ta'sir, masalan, turmush tarzi, ishchilar oqimi, ta'minot zanjiri, aholi salomatligi va xavfsizligi, bandlik va mehnat huquqlari va ishchilarning farovonligi kiradi. Atrof-muhitga ta'siri ham baholandi, loyiha maydoni o'tmishdagi va hozirgi qishloq xo'jaligi faoliyati tufayli tabiatni muhofaza qilish ustuvor bo'lgan hudud deb hisoblanmaydi.

AITB da belgilangan yumshatish, boshqarish va monitoring choralari AIBR (IV jild) doirasiga kiritilgan bo'lib, unda rivojlanish siklining turli bosqichlari uchun asosiy qoidalar bayon etilgan. Egasi va XMQ pudratchisi, shuningdek, AIBR doirasini rivojlantirish uchun bir qator individual mavzularni boshqarish rejalarini ishlab chiqadi.

Yumshatish choralari ta'sir ahamiyatini maqbul darajaga (qoldiq ahamiyatlilik) kamaytirish uchun oldini olish, kamaytirish/minimallashtirish, yumshatish va kompensatsiya/qoplashdan iborat yumshatish ierarxiyasiga muvofiq belgilangan. Barcha pudratchilar AIBR asosli talablariga rioya qilish uchun o'zlarining siyosatlari, rejalar va tartib-qoidalariga ega ekanligini namoyish etishlari talab qilinadi. Masdar, Loyiha kompaniyasi va Kreditorlar yoki ularning vakillari AIBR doirasi talablariga muvofiqligi bo'yicha ishlarni muntazam ravishda tekshiradilar.

3.3 Manfaatdor tomonlarni jalb qilish

AITB jarayonining muhim qismi mahallalar (zaif guruhlar ham kiradi) va boshqa manfaatdor tomonlar guruhlar (birgalikda manfaatdor tomonlar deb yuritiladi) bilan maslahatlashuvlardir. Manfaatdor tomonlar, xususan to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rgan aholi bilan konstruktiv munosabatlarni o'rnatish uchun manfaatdor tomonlar bilan o'zaro

munosabatlarga (MJ) tizimli yondashuv qo'llanildi. Mavjud va kelajakdagi o'zaro jalb qilish rejalari "Manfaatdor tomonlarni jalb qilish rejasi" (MJR) deb nomlangan loyihaning aloqa rejasida ko'rsatilgan. MJ 2023-yil fevral oyida dastlabki loyiha maydonidagi o'rganishlar bilan boshlandi va loyihaning butun muddati davomida davom etadi (qurilish, ekspluatatsiya, foydalanishdan chiqarish).

Loyiha doirasida turli manfaatdor tomonlar bilan jamoatchilik uchrashuvlari va yakkama-yakka uchrashuvlar o'tkazildi, jumladan:

- Kompensatsiyani oshkor qilish jarayonidan oldin yerni olish talablari to'g'risida ma'lumot berish uchun fermerlar bilan uchrashuvlar (2025 yil may).
- Loyihani amalga oshirish tumanlarida NTH to'g'risidagi ma'lumotlarni oshkor qilish (To'rtta TD mahalla va ikkita shahar hokimligining har bir mahalliy davlat idoralariga NTHning sakkizta bosma nusxasi taqdim etildi.)
- AITB loyihasi natijalarini oshkor qilish uchun AITB ijtimoiy yig'ilishlari (2024 yil iyul).
- ATB jamoatchilik muhokamalari (2024 yil iyul).
- Davlat organlariga (respublika, viloyat, shahar va tuman boshqarmalari/hokimliklari), shu jumladan G'uzor hokimiyati va Qamashi hokimiyatining kadastr bo'limlariga (2024 yil fevral va undan keyingi rejalashtirishdagi o'zgarishlarga qarab) xatlar.
- Xatlar va quyidagilar bilan uchrashuvlar:
 - Viloyat sanoat korxonalari, jamoatchilik rahbarlari
 - Loyihadan ta'sirlangan jamoalar (Yangiobod, Xalqobod, Batosh va Oynakul jamoalari)
 - Yangiobod, Xalqobod, Batosh va Oynakul jamoalari vakillari
 - Yerdan rasmiy foydalanuvchilar (Qamashi tumani hokimiyati, SEFB qo'mitasi, ijarachilar (7 ta fermer xo'jaliklari, 1 ta MCHJ) ;
 - Yerdan norasmiy foydalanuvchilar;
 - G'uzor va Qamashi tumanlarining sanitariya epidemiologiya farovonlik boshqarmalari
- Ayollar bilan maqsadli uchrashuvlar.
- Norasmiy yerdan foydalanuvchilar (chorvadorlar) bilan maqsadli uchrashuvlar.
- G'uzor tuman hokimligi, Qamashi tuman hokimligi, Botanika instituti, Madaniy meros agentligi, Geologiya vazirligi, Madaniy meros vazirligi, arxeologiya instituti va SEFB ga xatlar.

AITB loyihasi va yakuniy hujjatlari loyiha kompaniyasi va kreditor veb-saytlariga joylashtiriladi.

Quyidagi rasmlarda bajarilgan ba'zi ishlar ko'rsatilgan.

Rasm 9: mahalliy ishchi, Oynakul jamoasi

Manba: Juru

Rasm 10: Yangiobod jamosi a'zolari

Manba: Juru

Rasm 11: Batosh jamosi a'zolari

Manba: Juru

12-Rasm: G'uzor Tuman Hokimligi

Manba: Juru

Manfaatdor tomonlar tomonidan bildirilgan sharhlar va mulohazalar maslahat tadbirlarida qayd etildi va hisobga olindi. Qabul qilingan sharhlar:

- Loyiha hududida yoki uning yaqinida turmush tarzini davom ettirish istagi – bu imkoniyat loyiha hududining joylashuvi va qanday variantlar mavjud bo'lishi mumkinligi bo'yicha tushuntirish orqali izohlandi.
- Ishga joylashish imkoniyatlarining mavjudligi - iloji bo'lsa, mahalliy aholi vakillarini ishga joylashtirishga ustuvor ahamiyat berilishi tushuntirildi.
- Qurilish vaqtida mahalliy aholi bilan doimiy aloqada bo'lish istagi - loyiha qurilish va ekspluatatsiya vaqtida mahalliy aholi bilan aloqada bo'lish uchun jamoatchilik bilan aloqalar bo'yicha mutaxassis (ABM) tayinlanishi tushuntirildi.

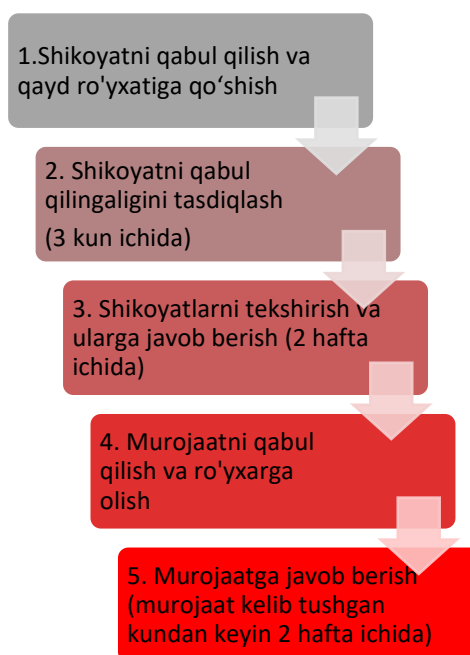
- Suv ta'minoti va jamoat infratuzilmasining boshqa imkoniyatlarini yaxshilash imkoniyatlari ehtimoli - Masdar qurilish bosqichida qo'shimcha muhokama qilinadigan tavsiyalarni e'tiborga oldi.

Loyiha bo'yicha hozirgacha amalga oshirilgan manfaatdor tomonlar ishtirokining to'liq ro'yxati V jild: MJR da keltirilgan va II jild: AITB da umumlashtirilgan. Turmush tarzini tiklashga kompensatsiya va ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini yaxshilash bo'yicha chora-tadbirlarni batafsil ko'rib chiqish quyida keltirilgan va VI jild: TTTR da batafsilroq yoritilgan.

3.4 Shikoyat mexanizmi (ShM)

Manfaatdor tomonlar duch kelishi mumkin bo'lgan har qanday muammo, tashvish yoki savollar ("shikoyatlar") ShM orqali loyihaga yetkazilishi mumkin. Manfaatdor tomonlarning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi loyiha qurilish bosqichida amalga oshiriladigan Sog'liqni saqlash, Xavfsizlik, Ijtimoiy va Atrof-muhitni boshqarish tizimining bir qismi hisoblanadi. ShM loyihaning barcha muammolarni tan olish, tekshirish va ularga javob berish bo'yicha majburiyatlarini belgilaydi. Ushbu usullarning har biri uchun aloqa ma'lumotlari kirishda va ushbu bo'lim oxiridagi 3-jadvalda keltirilgan. Loyihaning shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmi bo'yicha manfaatdor tomonlar bilan olib borilgan keyingi maslahatlashuvlar davomida ularning doimiy xabardor qilinishi ta'minlangan. ShMdan foydalanish uchun aloqa ma'lumotlari quyida keltirilgan.

Sxema 2: Aholining shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmidagi qadamlar (ShM)

ShM dagi qadamlar 2-sxemada keltirilgan. Shikoyat quyidagi yo'llar bilan berilishi mumkin:

- Uchrashuvlar yoki maydonga tashriflar vaqtida to'g'ridan-to'g'ri loyiha xodimlariga va qo'riqchilarga.
- Telefon qo'ng'iroqlari orqali.
- Yozma shaklda (matnli xabarlar, elektron pochta orqali, mobil ilovalar, xatlar, yozma so'rovlar).
- Hokimlikning tuman idoralarida, Batosh, Oynakul, Xalkobod va Yangiobod jamoat idoralarida shuningdek loyiha darvozalarida joylashgan qutilarda (qurilish boshlanganidan keyin)

- Masdar veb-sayti orqali.

ShM ma'lumotlarning **shu jumladan barcha ariza beruvchilarning shaxsiy ma'lumotlarining qat'iy maxfiyligini saqlaydi**. Barcha shikoyatlar **anonim tarzda topshirilishi mumkin**. Arizachi shikoyatga taklif qilingan yechim/javobdan qoniqmagan hollarda shikoyatni hal qilish uchun boshqa huquqiy choralar ko'rish huquqiga ega Loyiha bilan bog'liq JZT shikoyatlar yuqoridagi usullar orqali ham berilishi mumkin, ammo ular tekshirish va jabrlanganlarga yordam berish uchun JZT bilan bog'liq shikoyatlarni ko'rib chiqish bo'yicha ixtisoslashgan qo'mitaga yuboriladi.

1-qadam: Shikoyatni har qanday aloqa usuli bilan olgandan so'ng, shikoyatni ko'rib chiqish menejeri ko'tarilgan barcha muammolar/masalalarni tekshirish va ko'rib chiqishni ta'minlash uchun uni shikoyat jurnaliga kiritadi.

2-qadam: Shikoyatni qabul qilish va ro'yxatdan o'tkazgandan so'ng, ariza beruvchi so'rovga va javobni qabul qilishning dastlabki vaqtiga qarab tekshiruvning taxminiy muddatini o'z ichiga olgan yozma xabarnoma oladi. Shikoyatlarni ro'yxatdan o'tkazish shakli va jurnali olingan har bir shikoyatni kuzatishga imkon beradi.

3-qadam: AITB maslahatchilari guruhining tayinlangan a'zolari loyihaning AITB bosqichida shikoyatlarni qabul qilish va nazorat qilish uchun javobgardir (bu javobgarlik AITB bosqichi tugagandan so'ng JABM yoki Masdar shikoyat bo'yicha menejeriga topshiriladi). Shikoyat shakli manfaatdor tomonlarning joylashuvi, ularning til afzalliklari va aloqa imkoniyatlarini hisobga olgan holda tuziladi. Javoblar arizachi uchun qulay bo'lgan tilda, ya'ni o'zbek yoki rus tillarida taqdim etiladi.

4-qadam: Shikoyat bo'yicha qaror ariza beruvchiga rasmiy yozma ravishda xabar qilinadi. Agar ariza beruvchi yozma javob ololmasa, ular bilan telefonda bog'lanib, shikoyatini ko'rib chiqish natijasi haqida xabardor qilinadi. Quyidagi jadvalda shikoyatlarni ko'rib chiqish muddati ko'rsatilgan. Agar ariza beruvchi javobdan qoniqmasa, apellyatsiya shikoyati berilishi mumkin. Bundan tashqari, ShM orqali shikoyat qilish arizachini milliy huquqiy tizimga murojaat qilish imkoniyatidan mahrum qilmaydi va agar xohlasa, shikoyatchining shikoyatiga berilgan javobdan qoniqmasa, ushbu yo'ldan borishi mumkin. Shikoyatlarni hal qilish uchun qo'llaniladigan yondashuvlar ularning xususiyati, qanchalik tez-tez takrorlanishi va shikoyatlar soniga bog'liq bo'ladi.

Jadval 2: Shikoyatlarni ko'rib chiqish muddatlari

Bosqich	Muddati
Shikoyatni qabul qilish va ro'yxatdan o'tkazish	Kun 0
Shikoyat arizachi tomonidan qabul qilinishini tasdiqlash	Shikoyat berilgandan keyin uch ish kunidan oshmagan holda
Olingan shikoyatni baholash / tekshirish	Shikoyat tasdiqlanganidan keyin 10 ish kunidan oshmagan holda.
Arizachiga javob berish	Baholash tugaganidan so'ng uch ish kunidan oshmagan holda.
Arziachi oldingi javobdan norozi bo'lganda shikoyatni qayta ko'rib chiqish	Ariza beruvchiga javobdan noroziligi to'g'risida xabar berilgandan keyin 10 ish kunidan oshmagan holda

Agar murakkab shikoyatlar yoki boshqa omillar tekshiruv vaqtini ko'paytirs, arizachi ushbu kechikish haqida xabardor qilinadi va yangilangan javob vaqtlari haqida qisqacha ma'lumot beriladi va muntazam yangilanishlarni taqdim etib turiladi. Agar shikoyat loyiha darajasida hal etilmasa, u Shikoyat qo'mitasiga topshirilishi mumkin.⁷

Jadval 3: Shikoyat qilish uchun aloqa ma'lumotlari

Kompaniya	Aloqa ma'lumotlari
Juru Energy Viktoriya Filatova - Katta Maslahatchi	Email: o.khegayv.filatova@juru.org Telefon: +998 71 202 044090 941 43 71
Juru Energy Zarina Gafurova - Ijtimoiy masalalar bo'yicha maslahatchi	Email: z.gafurova@juru.org Telefon: +998 90 935 74 48
Loyiha Kompaniyasi JABM Namoz Axmedov	Email: nakhmedov@masdar.az Telefon: +998948418983
Loyiha kompaniyasi "Gross Plaza" Biznes markazi, 100060, O'zbekiston Respublikasi, Toshkent shahri, Mirobod tumani Taras Shevchenko ko'chasi, 21a Telefon raqami: +998978686860	

⁷ Shikoyatlarni ko'rib chiqish qo'mitasi Masdar JABM va/yoki Shikoyatlarni ko'rib chiqish bo'yicha menejer tomonidan chaqiriladi va uning tarkibiga shikoyat mavzusiga tegishli shaxslar, shu jumladan loyiha obyekti boshqaruvchisi, mahalliy mahalla raisi, mahalliy mahalla va mahalliy hokimiyatdan erkak va ayol vakillari (ko'tarilgan shikoyat bilan bog'liq) kiradi.

4. Atrof-muhit va ijtimoiy baholashning qisqacha mazmuni

4.1 Qisqacha tavsifi

Ta'sir doirasi (AOI) aniqlangan har bir yo'nalish bo'yicha potensial ta'sirlar baholandi va qoldiq xavf AITB da ko'rsatilgan ta'sirni kamaytirish bo'yicha taklif qilingan chora-tadbirlar asosida baholandi. AITB da barcha qoldiq ta'sirlar o'rtacha yoki past darajadagi ahamiyatga ega.

Jadval 4: AITB da baholangan xavf va ta'sirlar

Atrof-muhit va sog'liq	Ijtimoiy	Mehnat
• Havo sifati (Q/FCH). • Shovqin va tebranish (Q/FCH) • Chiqindilar (shu jumladan xavfli chiqindilar) (Q/E/FCH) • Iqlim o'zgarishiga bardoshlilik • Tuproq va geologiya (Q/FCH) • Suv resurslari (Q/FCH). • Hidrogeologiya (shu jumlada toshqin xavfi) (Q/FCH) • Biologik xilma-xillik (yashash joylarining yo'qolishi, muhim yashash joylariga ta'siri va POB) • Umumiy ta'sirlar (Q)	• Jamiyat salomatligi va xavfsizligi (Q/E/FCH) • Yo'l harakati va transport (Q/FCH) • Xavfsizlik (Q/FCH) • Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va unga javob berish (Q/E/FCH) • Turmush tarzi va yerdan foydalanish (Q) • Madaniy meros (Q)	• Mehnat salomatligi va xavfsizligi (Q/E/FCH) • Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va unga javob berish (Q/E/FCH) • Mehnat huquqlari (Q/E/FCH) • Bandlik (ijobiy) (Q/FCH) • Jinsga asoslangan zo'ravonlik va ta'qib (JZT) (Q/FCH) • Inson huquqlari (Q/E/FCH) • Xarid/ta'minot zanjiri (Q/E/FCH)

O'rganildi:

- Havo sifati (ekspluatatsiyada)
- Shovqin
- Tuproqlar (ekspluatatsiyada)
- Landshaft va vizual ta'sir (Q/FCH) (shu jumladan pirillash va aks ettirish)
- Radio va televidenie shovqinlari (barcha bosqichlarda)
- Yo'l harakati va transport (ekspluatatsiyada)
- Issiqxona gazlari
- Madaniy meros (ekspluatatsiyada)
- Umumiy ta'sirlar (ekspluatatsiyada)
- Mahalliy Aholilar
- Transchegaraviy ta'sirlar
- Xavfsizlik (E)
- EMF/ET (E)

4.2 Ijobiy ta'sirlar va yaxshilanishlar

AITB quyidagi potentsial ijobiy ta'sirlarni aniqladi:

- Vaqtinchalik va doimiy ish o'rinlarini yaratish (shu jumladan mahalliy aholi va ayollar uchun ish o'rinlarining ustuvorligi);
- Bilvosita biznes imkoniyatlarini yaratish/kengaytirish (oziq-ovqat yetkazib berish, haydash, joylashtirish, mahalliy materiallarni sotish (sement, uskunalar))
- Yanada barqaror va diversifikatsiyalangan elektr tarmog'i; va
- Toza energiya ishlab chiqarish/uglerod/milliy issiqxona gazlari (IG) chiqindilarini kamaytirish

4.3 Mehnat, ta'minot zanjiri boshqaruvi va ishchilar salomatligi va xavfsizligi

Masdar loyihaning butun davri davomida adolatli mehnat va ish amaliyotini targ'ib qilish bo'yicha aniq majburiyatlarga ega. Ushbu muammoni hal qilish uchun loyiha ishchilarning xulq-atvor kodeksi, xavfsizlik xodimlarining xulq-atvor kodeksi va mehnat sharoitlarini boshqarish rejasini ishlab chiqadi. Shuningdek, mahalliy aholi va ayollar uchun ish imkoniyatlarini maksimal darajada oshirish uchun mehnatni muhofaza qilish va ish sharoitlari rejasi va gender boshqaruv rejasi ishlab chiqiladi.

Loyiha o'z pudratchilari va subpudratchilaridan har doim milliy mehnat qoidalariga va *XMK IS2: mehnat va ish sharoitlari, YeTTB IT2 Mehnat va ish sharoitlari hamda OTB Himoya*

Siyosati Bayonoti talablariga rioya qilishlarini talab qiladi. XMK IS2, YeTTB IT2 va OTB HSB ish o'rinlari yaratish va daromad olish orqali iqtisodiy o'sishga intilish ishchilarning asosiy huquqlarini himoya qilish, jumladan, xilma-xillikni, adolatli ish haqini, dam olish vaqtini, kamsitilmaslikni, ish vaqtini tartibga solishni va qo'shimcha ish vaqtini rag'batlantirish bilan birga bo'lishi kerakligini tan oladi. Loyiha, boshqa narsalar qatori, MXQ va uning subpudratchilarining barcha xodimlari xodimga imzolanishidan oldin tushuntiriladigan mehnat shartnomasiga ega bo'lishini va xodimga ushbu shartnomaning nusxasi berilishini ta'minlaydi. Mehnat auditlari ish haqi miqdori, qo'shimcha ish soatlari va ish haqi, chegirmalar to'g'risidagi ma'lumotlar bilan hisob-kitob varaqalarini berishni, shuningdek, ularning to'g'riligini tasdiqlashni ta'minlaydi.

Masdar kompaniyasi panel va akkumulyatorlarni yetkazib berish zanjiri siyosatini olib boradi va barcha yetkazib beruvchilardan Masdar biznes sheriklarining xulq-atvor kodeksiga (XAK) rioya qilishni talab qiladi. XAK, xususan, yetkazib beruvchining xalqaro mehnat tashkilotlari konventsionalari va yurisdiksiya qonunlariga rioya qilishini, shuningdek, zamonaviy qullikning har qanday shaklida ishtirok etishni yoki bolalar mehnatidan foydalanishni taqiqlashni ko'rib chiqadi. Shartnomalarni imzolashdan oldin yetkazib beruvchi Masdarning axloq va muvofiqlik jamoasi tomonidan tayinlangan tashqi tashkilot tomonidan o'tkaziladigan ishonchlilik tekshiruvidan o'tishi kerak. MMT sifatida Source Trading korporativ siyosat va tartib-tamoyillar, shuningdek, MMT sotib olish siyosati va tartib-tamoyillarida ko'zda tutilgan raqobatbardosh, shaffof va adolatli tender tamoyillariga amal qiladi. Shartnoma bo'yicha muzokaralar jarayoni sanksiyalar, XMT, kreditorlarning maxsus talablari, eksport nazorati muvofiqligini ta'minlash uchun barcha kerakli havolalar, yumshatish choralari va shartnoma huquqlarini o'z ichiga oladi. Barcha holatlarda Masdar mehnat qoidabuzarliklariga mutlaqo yo'l qo'ymaydi.

Ishchilar xavfsizligini ta'minlash bo'yicha talablar, masalan, maydonni tozalashda yoki elektr energiyasi, harakatlanuvchi mexanizmlar va balandlikda ishlashda, Mehnat salomatligi va xavfsizligi rejasida (MSX) aniqlanadi va ishlashga ruxsat berish tizimi orqali amalga oshiriladi. MSX rejasi muayyan faoliyat bilan bog'liq xavflarni baholash va xavfsizlikni nazorat qilish, o'qitish va shaxsiy himoya vositalari (SHV) kabi zarur xavfsizlik choralarini belgilash talablarini o'z ichiga oladi. MSX rejasining samaradorligi muntazam tekshiruvlar, auditlar va monitoring, shu jumladan sog'liqni saqlash monitoringi orqali nazorat qilinadi. Barcha ishchilar ishchilarning ShM foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu muhim jarayon bo'lib, ishchilar yomon amaliyotlarni bartaraf etishlari mumkin. Turar-joylarni boshqarish (maydonda va tashqarida) milliy standartlarga, kreditorlarning tavsiyalariga va YXSAg muvofiq amalga oshiriladi.

4.4 Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va unga javob berish

Maydondagi uskunalarning xossalari, ish joyining mavjud gaz quvuriga yaqinligi va Yangiobod, Xalqobod, Batosh va Oynakul aholi punktlaridan va yaqin atrofdagi qishloq xo'jaligi yerlaridan uzoqligini hisobga olgan holda, loyiha mahalliy aholi uchun xavf tug'dirishi mumkin. Loyiha maydoni nisbatan uzoq, shuning uchun tibbiy muassasalarga kirish yoki mahalliy shoshilinch xizmatlarning yordami qiyin bo'lishi mumkin. Xavfli tabiiy hodisalar, shu jumladan chang bo'ronlari, zilzilalar - seysmik intensivlik zonasi VII (juda kuchli) - va iqlim bilan bog'liq xavfli hodisalar, masalan, haddan tashqari yomg'ir ham kutilmaganda sodir bo'lishi mumkin. Loyihaning barcha infratuzilmasi milliy standartlarga muvofiq ishlab chiqiladi. Bundan tashqari, loyiha doirasida tegishli organlar (masalan, O'ztransgaz) bilan kelishilgan holda favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va ularga javob berish rejasi ishlab chiqiladi (FFVJR) va qurilish hamda foydalanishning barcha bosqichlarida favqulodda vaziyatlarni bartaraf etish bo'yicha mashqlar o'tkaziladi. Mahalliy xizmatlarga zarar yetkazmasdan loyiha ehtiyojlarini qondirish uchun mahalliy favqulodda vaziyatlar xizmatlari bilan muvofiqlashtirish amalga oshiriladi va qurilish vaqtida tibbiy yordam to'plamlari, malakali birinchi tibbiy yordam mutaxassislari va joyida shifokor/hamshira taqdim etiladi. Qoldiq qiymati ahamiyatsiz deb belgilanadi.

4.5 Iqlim o'zgarishiga bardoshlilik va moslashish

Loyihaning texnik ekspluatatsiyasi va ishchilarning farovonligi iqlim bilan bog'liq jismoniy xavf-xatarlarga duchor bo'ladi, shu jumladan tez-tez bo'ronlar (chang bo'ronlari), haddan tashqari yomg'ir (bu tuproqni namlash yoki vaqtincha oqim kanallarini suv bosishi uchun sharoit yaratishi mumkin), agar hisobga olinmasa, suv oqimi va tuproq eroziyasiga olib kelishi mumkin va yoz oylarida uzoq vaqt davomida haddan tashqari issiqlik paydo bo'lishi mumkin. Bu issiqlik bilan bog'liq tibbiy holatlarga yoki jismoniy ish davrlarida katta cheklovlarga olib kelishi mumkin. Iqlimga chidamli loyihalash tanlovi va favqulodda vaziyatlarda choralarni rejalashtirish bu ta'sirlarni boshqarishning kalitidir. Loyiha bo'yicha tavsiyalar 2060-yilgacha bo'lgan iqlim prognozlarini va yuqori loyihalashtirish standartlari (kuchli shamollar, suv toshqini va yuqori harorat) uchun tuzilmalarni/poydevorlarni mustahkamlash zarurligini ko'rib chiqadi.

Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik rejaları evakuatsiya protokollarini (suv bosganda), chang bo'ronlaridan boshpanalarni, harorat xavfsiz chegaralardan oshib ketganda ishlarni to'xtatish chegaralarini, uzoq dam olish vaqtlarini va yetarli ichimlik suvini o'z ichiga oladi. Pudratchilar ob-havo sharoitlarini doimiy ravishda kuzatib borish orqali shamol, haddan tashqari issiqlik va yog'ingarchilik haqida erta ogohlantirish tizimini yaratishlari va ishchilarning bunday sharoitlarda ishlash huquqlariga o'rgatishlarini ta'minlashlari kerak. Qurilish va ekspluatatsiya vaqtida issiqxona gazlari chiqindilari bo'yicha hisob-kitoblar amalga oshiriladi. Qoldiq qiymati ahamiyatsiz deb belgilanadi.

4.6 Qurilish noqulayligi (shovqin, havo sifati)

Loyiha mahalliy hududda havo sifati, shovqin, yer osti suvlari, suv mavjudligi, madaniy meros va transport infratuzilmasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmaydi. Ushbu jihatlarni boshqarish va yumshatish bo'yicha ilg'or amaliy choralar Loyiha doirasidagi Atrof-muhit va ijtimoiy boshqaruv rejasida bayon etilgan. Loyiha maydonidan 250 m radiusda yaqin atrofdagi sezgir retseptorlarga chang va shovqin ta'sirini kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar amalga oshiriladi va ta'sirning ahamiyatini minimallashtirishga yordam beradi. Changni nazorat qilish uchun, barqaror tarzda yerni tozalash amaliyoti va reabilitatsiya va tiklash tadbirlari chang hosil bo'lishini minimallashtirish uchun yerning buzilgan hududlarini imkon qadar tezroq reabilitatsiya qilish/qayta tiklashni ta'minlaydi. YXSA transport vositalarini boshqarish, shu jumladan chegaralanga kirish yo'llari, tezlik chegaralari, yaxshi ta'mirlangan transport vositalari va generatorlarni retseptorlardan uzoqda joylashtirish) gaz chiqindilarining potentsial ta'sirini maqbul darajaga tushiradi. Shuningdek, doimiy kundalik vizual monitoring chang ko'tarishlari, o'simliklarning ifloslanishi, yo'l changi va chang bulutlarini qayta paydo bo'lishi, shuningdek, uchadigan chang va gaz chiqindilarining ahamiyatini maqbul darajada boshqarishga yordam beradi. Elektr tarmog'iga ulanish va kirish yo'llarini sezgir retseptordan kamida 250 m masofada yo'naltirish bo'yicha loyihalashtirish choralari har qanday ta'sirni minimallashtirishga yordam beradi. Shovqinni boshqarish bo'yicha YXSA ishlarni kunduzgi soat bilan cheklashni va barcha vaqtinchalik ish joylarini sezgir obyektlardan (xususan, cho'ponlarning to'xtash joylaridan) 250 m masofada joylashtirishni, shuningdek transport vositalarini boshqarishning yaxshi usullarini (masalan, dvigatel tezligini oshirishni taqiqlash va boshqalar) o'z ichiga oladi. Birgalikda ko'rilgan bu choralar shovqin ta'sirining ahamiyatsiz bo'lishini ta'minlaydi. Havo sifati va shovqinning qoldiq ta'siri ahamiyatsiz (ishchilar uchun) va neytralga (tashqi iste'molchilar, shu jumladan cho'ponlar uchun) kamayadi va chiqindilarni boshqarish rejasiga muvofiq tartibga solinadi.

4.7 Xavfli materiallar va chiqindilarni boshqarish

Xavfli chiqindilar bilan bog'liq ishlarni olib borish, tashish va yo'q qilish tegishli darajada bo'lmasligi ularni yerga, havoga, yer osti suvlariga nazoratsiz tashlanishiga olib kelishi mumkin, bu esa qabul qiluvchi muhitning buzilishi va ifloslanishiga olib keladi. Qurilish jarayonida hosil bo'ladigan chiqindilarning aksariyati xavfli bo'lmagan va past darajadagi xavfli chiqindilar (masalan, moylar, bo'yoqlar, erituvchilar) bo'ladi. Ular milliy qoidalar va YXSaga mos keladigan tartibga solinadigan poligonda yo'q qilinadi. Mahalliy hududda xavfli bo'lmagan yoki qurilish chiqindilarini yo'q qilish inshootlarining mavjudligi yetarlicha. Xavfli chiqindilarni mahalliy yo'l bilan utilizatsiya qilish imkoniyati kam, shuning uchun tegishli utilizatsiya joylari MXQ pudratchisi tomonidan loyihaning xavfli materiallari va chiqindilarni boshqarish rejasi asosida aniqlanishi kerak. Xavfli chiqindilarning paydo

bo'lishiga olib kelishi mumkin bo'lgan barcha taqiqlangan materiallar loyiha shartnomalarida taqiqlanadi. Uskunani yuvish va betonni oqizish maxsus ajratilgan suv o'tkazmaydigan joyda, ajratilgan drenaj va cho'kma bilan amalga oshirilishi kerak va har qanday xavfli suyuqliklarni (masalan, moylar yoki kimyoviy moddalar) saqlashda ikkilamchi himoya vositalaridan foydalanish kerak, ularning sig'imi saqlanadigan material hajmining 110% ni tashkil qilishi kerak.

F&TX bosqichida ishlatiladigan xavfli materiallar va uskunaning o'zida mavjud bo'lgan materiallar (masalan, batareyalar) F&TX bosqichida to'kilishiga olib kelishi mumkin, bu esa tuproqning ifloslanishiga olib kelish ehtimoli bor. Batareya kimyoviy moddalari sizib chiqadigan bo'lsa, ular batareya qutisi ichiga o'rnatilgan drenaj sifoni orqali to'planadi va belgilangan tartibda loyiha maydonidan tashqarida utilizatsiya qilinadi. Ishlatilgan yong'in suvi yig'ilish uchun suv chuqurlarida to'planib, hududdan tashqariga utilizatsiya qilinadi.

Loyihaning har bir bosqichi xavfli materiallar va chiqindilarni boshqarish rejasini talab qiladi, unda milliy Qonunchilik va YXSA ga muvofiq chiqindilarni tegishli poligonga olib borish, saqlash, tashish va yo'q qilish tartib-qoidalari bayon qilinadi. Barcha qurilish chiqindilari ish joyida saralanadi va mintaqaviy qayta ishlash kompaniyasiga o'tkaziladi. Qayta foydalanish imkoniyatlari ham o'rganiladi. Shartnoma to'g'ridan-to'g'ri tegishli vakolatli chiqindilarni boshqarish kompaniyasi va ma'lum chiqindilarni yo'q qiladigan har qanday uchinchi tomon tashkilotlari (masalan, xavfli yoki ikkilamchi chiqindilarni yo'q qilish operatorlari) bilan imzolanadi. Qurilish chiqindilari uchun haftalik va oylik chiqindi hosil bo'lish hajmlari (chiqindilarni utilizatsiya qilish variantiga ko'ra aniqlangan chiqindilar oqimi bo'yicha taqsimlanishi bilan) hisobot qilinadi.

FE panellar va batareyalar kabi ekspluatatsiya va foydalanishdan chiqarish bosqichidagi chiqindilar uchun loyiha FE panel ishlab chiqaruvchilari va akkumulyator yetkazib beruvchilarini tanlaydi, ular FE panellar va batareyalarni xizmat muddati tugagandan so'ng (mavjud ko'rsatmalarga muvofiq) foydalanish va foydalanishdan chiqarish bosqichida qaytarish va qayta ishlashni ta'minlaydi.

Qurilish bosqichida xavfli materiallar va xavfli chiqindilarning qoldiq ta'siri ahamiyatsiz va umumiy chiqindilar uchun neytraldir. Ish paytida FE stansiya, EEST, HEUL, yer osti kabeli va podstansiyaning asosiy elektr qismlarini qo'shimcha ravishda yo'q qilish va qayta ishlash bilan bog'liq qoldiq xavf ahamiyatsiz hisoblanadi.

4.8 Tuproqlar, gidrogeologiya va yer osti suvlarining sifati

Tuproq va yer osti suvlarining ifloslanishi, xususan, qurilish va ekspluatatsiyada odatiy bo'lmagan holatlarda, masalan, qurilish mashinalaridan gidravlikasi to'kilishi yoki qayta zaryadlanuvchi batareyalardan oqish xavfi mavjud. Ushbu muammoni hal qilish uchun

xavfli materiallar va chiqindilarni boshqarish rejasi, shuningdek, favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va unga javob berish rejasi, shuningdek ta'sirni kamaytirish bo'yicha loyiha choralari (masalan, xavfli materiallar miqdori yuqori bo'lgan joylarni to'sish) tayyorlanadi.

Belgilangan va yarim mustahkamlangan qumlardagi past o'simlik qoplami va tuproqdagi oz miqdordagi organik moddalar maydonni tuproq eroziyasining kuchayishiga moyil qiladi. Maydoni tayyorlash rejasi tuproqni olib tashlashni minimallashtirish va iloji bo'lsa, ish tugagandan so'ng eng qisqa vaqt ichida zararlangan hududni asl holatiga qaytarish choralari nazarda tutadi. Buning uchun tuproqning yuqori qatlamini shamollatish, tuproqni boyitish yoki tanlangan turlar va butalarni qayta tiklash talab qilinishi mumkin. Tuproqning yuqori qatlamini saqlash va qayta ishlatish uchun yaxshi amaliyot texnikasi amalga oshiriladi. YXSA ifloslantiruvchi moddalarning yerga va yer usti suvlariga chiqarilishini kamaytiradi. Barcha ishchilar tuproq ishlari uchun tegishli SHVlardan, shu jumladan kerak bo'lganda chang niqoblaridan foydalanishlari kerak. YXSA shuningdek, yer osti suvlari ifloslanishining potentsial xavfini boshqarish uchun ishlatiladi (masalan, rejalashtirilmagan to'kilishlar). Tuproqqa ta'sir qilishning qoldiq ahamiyati ifloslanish xavfi va ishchilarning sog'lig'i uchun o'rtacha va ahamiyatsiz deb hisoblanadi. Maydon (xususan, jarliklar) yomg'ir paytida suv ostida qolishi mumkin. Maydonning batafsil rejasi ushbu jarliklarni chetlab o'tish va maydondan chiqishda suv rejimini o'zgarishsiz saqlashga imkon beradigan tarzda ishlab chiqiladi.

4.9 Suv resurslarini boshqarish (shu jumladan yer osti suvlari) va suv sifati

Loyihaning bir qismi G'uzordaryo daryosidan taxminan 12 km uzoqlikda joylashgan. Maslahatlashuvlar davomida loyiha hududida doimiy yer usti suv obyektlari, shuningdek quduqlar yoki skvajinalar aniqlanmadi. Nam mavsumda (bahor yoki kuzda) kuchli yomg'irdan keyin vaqtinchalik oqimlar hosil bo'ladi. FE stantsiyalar uchun maydonning rejasi, iloji bo'lsa, maydon orqali suv oqimlarini saqlab qolish uchun mavjud jarliklardan qochish uchun mo'ljallangan.

Yangi kirish yo'lining o'tish joyi cho'ponlar tomonidan hayvonlarni sug'orish uchun ishlatiladigan sun'iy suv havzasi (yaqin atrofdagi suv quvuridan oqib chiqadigan) yonidan o'tadi. Suv namunasi 2023-yil 25-26-oktabr kunlari loyiha maydonining shimoli-g'arbidagi sun'iy suv havzasidan (hovuz) olingan⁸. Yaqin atrofda cho'ponlar uchun boshqa sug'orish joylari (1,5 km masofada) mavjud, shuning uchun cho'ponlarga qurilish davrida (taxminan bir yil) ushbu hududdan chetlab o'tish tavsiya etiladi. Ehtiyot chorasi sifatida ushbu yer

⁸ Hovuzning texnogen deb tasniflanishi "O'zsuvtaminot" ning 12.11.2024 yildagi rasmiy xabarida Yakkabog'-G'uzor magistral suv quvuridan oqib chiqishi natijasida tasdiqlangan.

usti suv havzasini (va yomg'ir paytida hosil bo'lgan har qanday suv kanallarini) ushbu davrlarda qurilish ishlari bilan ifloslanishining oldini olish va oqim ta'sirini minimallashtirish YXSA talablariga javob beradi va tegishli tabiiy drenaj loyihalarini, kimyoviy moddalar, yoqilg'i va moylarni har tomonlama saqlashni, belgilangan joylarda yonilg'i quyishni, ish joylaridan suv oqimining ko'payishini minimallashtirishni, betonni yuvish uchun maxsus joylarni va ifloslangan qurilish suvining yer usti suvlariga to'g'ridan-to'g'ri tushishini taqiqlashni o'z ichiga oladi, ayniqsa yomg'ir vaqtida.

O'lchangan ko'rsatkichlarning qiymatlariga ko'ra, suv sifati ekologik jihatdan xavfsiz ko'rinadi: zararli moddalarning ruxsat etilgan maksimal kontsentratsiyasidan oshib ketish va pH og'ishlari yo'q. Namunada ifloslanishning ko'rinadigan belgilari yo'q va kuzatilgan qiymatlar ruxsat etilgan me'yorlar doirasida.

Jadval 5: Suvni tahlil qilish natijalari

Ko'rsatkichlar nomi	Joylashuvlari	Pastki aniqlash chegarasi	MPC baliqchilik suvidan foydalanish
	W1		
pH	7,22	1-14	6.5-8.5
Loyqalik mg/dm ³	0,06	0,001	40
Xloridlar (Cl ⁻) mg / dm ³	18	0,5	300
Sulfatlar (SO ₄ ²⁻) mg/dm ³	8,70	2	100
Ammoniy NH ₄ ⁺ mg / dm ³	<0.05	0,05	0,5
Elektr o'tkazuvchanligi µS/ sm	949	10	-
Erigan kislorod mgO ₂ / dm ³	8,9	-	-
Umumiy muallaq moddalar mg/dm ³	0,00	-	15
Xrom Cr ³⁺ mg/dm ³	0,008	0,002	0,05
Xrom Cr ⁶⁺ mg/dm ³	0,00	0,002	0,001
Kadmiy (Cd) mg / dm ³	<0.0001	0,0001	0,005
Mis (Cu) mg / dm ³	0,003	0,002	0,001
Qo'rg'oshin (Pb) mg/dm ³	0,00014	0,0002	0,03
Marganets(Mn), mg/dm ³	0,016	0,0002	-
Simob (Hg) mg/dm ³	0,00001	-	-
Nikel (Ni) mg/dm ³	0,0052	0,002	0,01
Rux (Zn) mg/dm ³	0,0072	0,0002	0,01
Margimush (As) mg/dm ³	0,0017	0,0001	0,05

Qurilish ishlari uchun nisbatan kichik hajmdagi suv kerak bo'ladi. Suvga bo'lgan asosiy talab sement ishlab chiqarish jarayonida bo'lib, u tegishli litsenziya asosida tashqarida joylashgan obyektlarda amalga oshiriladi. Qurilish uchun yer osti suvlari yoki yaqin atrofdagi boshqa suv manbalaridan foydalanish rejalashtirilmagan. Ichimlik suvi G'uzor

shahar suv ta'minotidan olinadi va qurilish maydonchasiga sig'imga orqali yetkazib beriladi. Ish davomida quruq tozalash ishlari olib boriladi va bu oz miqdordagi ishchi kuchi (maksimal 10 kishi) bilan birgalikda foydalanish suviga bo'lgan ehtiyoj sezilarli ta'sir ko'rsatmasligini anglatadi. Suv resurslarini boshqarish va ulardan foydalanish masalalari suv resurslarini boshqarish rejasida ko'rib chiqiladi. Suv resurslarining mavjudligi, suv sifati va yer osti suvlari sifatiga ta'sirining qoldiq ahamiyati ahamiyatsiz yoki neytral hisoblanadi.

4.10 Yerga bo'lgan talablar

Masdar yerdan yashash uchun foydalanadigan mahallar va odamlarga salbiy ta'sir ko'rsatmaslik majburiyatini oladi. Loyiha milliy Qonunchilik talablariga rioya qilindi va kreditorlarning talablariga (YeTTB IYT5, XMK IYS5 va OTB QT2) qanday mos kelishini hisobga oldi. Loyihani amalga oshirish uchun yer olish talab qilinadi, keyinchalik u "Nur-Kashkadarya Solar PV" MCHJ orqali xususiy sherikka ijaraga beriladi.

Hammasi bo'lib 733,09 gektar yer maydoni jalb ajratiladi:

- Loyihaning FE maydoni uchun 731 gektar.
- Minora poydevori maydoni uchun 0,028 gektar.
- Kabel magistrali uchun 0,362 gektar (shu jumladan har tomondan 1m xavfsizlikni chegarasini hisobga olgan holda).
- Kirish yo'li uchun 1,7 gektar (yo'l uzunligi taxminan 1700 m, servitut 10 m).

Qurilish-montaj (tushirish, omborxona, ustaxona) maydonchalari, qurilish (ishchi) shaharchalari, chiqindilarni utilizatsiya qilish maydonchalari, elektr uzatish liniyalari va yer osti kabellari qurilishi, yangi 220 kV elektr uzatish liniyalari uchun kirish yo'llari kabi obyektlarni qurish loyihaning mavjud yer ajratish doirasida tugallanishi kerak (ishchilar uchun turar-joylar bundan mustasno), ammo qurilish bosqichida ular vaqtincha qo'shimcha yerlarni egallab olishlari mumkin. Vaqtinchalik yer ehtiyojlari qurilish bosqichida MXQ pudratchisi tomonidan tasdiqlanadi va vaqtincha foydalaniladigan har qanday yer kerak bo'lmaganda (qurilish bosqichi tugagandan so'ng) asl holatiga qaytariladi. Loyiha boshqa joyga ko'chirishning jismoniy oqibatlariga olib kelmaydi. Ko'chirishning barcha iqtisodiy oqibatlari Turmush darajasini tiklash rejasida (TTTR) hisobga olinadi va kompensatsiya milliy qonunchilikka va kreditorning talablariga muvofiq belgilanadi. Barcha kompensatsiyalar loyiha ta'sir ko'rsatadigan shaxslar bilan belgilanadi va kelishiladi va qurilish boshlanishidan oldin taqdim etiladi.

4.11 Jamiyat salomatligi, xavfsizligi va muhofazasi

Ba'zi qurilish faoliyati mahalliy hamjamiyatga, jumladan, infratuzilma va jihozlarning loyihalash va xavfsizligiga ta'sir ko'rsatishi mumkin; xavfli materiallarga rejadani tashqari ta'sir qilish, yuqumli kasalliklarga duchor bo'lish ehtimoli; shuningdek, loyiha doirasidagi xavfsizlik choralari bilan bog'liq mahalliy aholi uchun yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavflar. Mahalliy aholi bilan muloqot nozik tarzda amalga oshiriladi. Loyihani baholashda xavfsizlik xavfi qurilish bosqichida o'rtacha ta'sir qilish potentsialiga va boshqa kichik ta'sirlarga ega. Loyihani boshqarish rejalari jamiyatga potentsial ta'sirlarni yumshatish uchun Loyiha kompaniyasi, pudratchi va ularning subpudratchilariga bir qator talablarni qo'yadi, jumladan:

- Barcha xodimlar va xavfsizlik xodimlari ishchilar va xavfsizlik xodimlarining odob-axloq qoidalariga rioya qilishlari kerak.
- Jamiyat a'zolari yoki boshqa manfaatdor tomonlarning muammolarini oshkora hal qilish uchun jamoatchilik ShM yaratish va amalga oshirish.
- Pudratchiga ish boshlanishidan oldin xavfsizlik xavfini baholashni amalga oshirish va loyihaning o'ziga xos xavfsizlikni boshqarish rejasini ishlab chiqish talabi.
- Ishchilar oqimini boshqarish talablarini (shu jumladan JZT xatarlarini) loyihaning Sog'liq, Xavfsizlik, Ijtimoiy va Atrof-muhitni boshqarish tizimi (SXIABT) doirasida ishlab chiqilishi kerak bo'lgan tegishli loyiha rejalarga birlashtirish.
- Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va unga javob berish (FVTJ) rejasini tuzish.

Xususiylar qo'riqchilar tomonidan kuch ishlatishga faqat o'ta og'ir holatlarda, profilaktika va mudofaa maqsadlarida, tahdidning tabiati va darajasiga mutanosib ravishda ruxsat beriladi. Xavfsizlik xavfini boshqarish bo'yicha aniq chora-tadbirlarga quyidagilar kiradi: i) ishga qabul qilishdan oldin xavfsizlik xodimlarini tekshirish talablari; ii) voqea sodir bo'lgan taqdirda xavfsizlik xodimlarining harakatlari bo'yicha aniq ko'rsatmalar zarurligi; iii) jamoat xavfsizligi kuchlari bilan o'zaro hamkorlik protokoli. Maydonda o'qotar qurol olib yurish yoki undan foydalanish doimo taqiqlanadi. Xavfsizlik talablari xavfsizlik va inson huquqlarini boshqarish rejasi bilan tartibga solinadi.

Umuman olganda, qurilishning eng yuqori cho'qqisida ishchi kuchiga bo'lgan ehtiyoj 600 kishiga yetishi mumkin. O'zbekistondan tashqarida malakali ishchilar soni mintaqaning mavjud infratuzilmasi (uy-joy, maktablar, kommunal xizmatlar) yoki tabiiy resurslarga haddan tashqari ta'sir ko'rsatishi kutilmaydi va barcha o'zgarishlar qisqa muddatli va qaytarilishli bo'ladi. Yuqumli kasalliklarning tarqalish xavfi ortishi va ishchilar oqimi natijasida noqonuniy xatti-harakatlar va jinoyatlar darajasining oshishi ehtimoli mavjud, ammo kelayotgan ishchi kuchining hajmi va malakali xususiyati bu ehtimolni kamaytiradi. Barcha xodimlar xodimning xulq-atvor kodeksiga imzo qo'yishlari va xulq-atvor kodeksiga mos kelmaydigan xatti-harakatlar sodir bo'lgan taqdirda qabul qilinadigan intizomiy

choralar bilan tanishishlari kerak. Bundan tashqari, muassasada xodimlarni boshqarish guruhida JZT masalalari bo'yicha koordinatorlar tashkil etiladi, xodimlar uchun esa JZT mavzusini va JZT shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmini tushuntirish bo'yicha tegishli trening o'tkaziladi.

Barcha qoldiq ta'sirlar ahamiyatsiz deb hisoblanadi. Mehnat resurslari va mehnat sharoitlarini boshqarish rejasi maydondagi barcha ishchilar uchun zarur bo'lgan minimal standartlarni, shuningdek, ishchilar oqimi va ularning xatti-harakatlarini boshqarishni belgilaydi.

4.12 Yo'l harakati va transport

Yo'l harakati va transport xavfi qurilish bosqichi bilan cheklangan. Ushbu xavflar qurilish maydoniga materiallar, xodimlar va jihozlarni yetkazib berishda M39da ko'plab transport vositalari va yo'l-transport hodisalari bilan bog'liq aholi salomatligi va xavfsizligi uchun xavflarni o'z ichiga olishi mumkin. Anomal yuklar talab qilinmaydi. Yo'l harakati ta'sirini baholash va konsultatsiya M39 avtomagistrali bo'ylab loyiha maydoni va G'uzor hamda Qamashi tumanlari o'rtasida, ayniqsa Yangiobod, Xalqobod, Batosh va Oynakul aholi punktlari orqali o'tishda transportni boshqarish zarurligini aniqladi. Loyiha shovqin monitoringini olib boradi va yo'l harakati ta'sirini minimallashtirish uchun YXSA ni qo'llaydi, shu jumladan, kunduzgi tirbandlikni cheklash, loyiha maydonining shimoli-g'arbiy qismida M39 bo'ylab transport harakatini cheklash, yo'l harakati va transportni boshqarish rejasini ishlab chiqish va barcha haydovchilar tomonidan haydovchining xulq-atvor kodeksiga majburiy rioya qilish. Barcha qoldiq ta'sirlar ahamiyatsiz yoki neytral deb hisoblanadi.

4.13 Bioxilma-xillik

Loyiha hududi (jami 733 ga) uchta alohida yashash muhitidan iborat: i) sug'orilmaydigan ekin maydonlari va yaroqsiz yerlar (596 ga), efemeral-o't o'simliklari o'sadigan loyli tog' etaklari (112,5 ga), quruq jarliklar va eroziya natijasida hosil bo'lgan daralar (24,6 ga). Loyiha hududidagi barcha yashash muhitlari inson faoliyati ta'sirida kuchli bosim ostida bo'lib, bu ekin ekish va ortiqcha yaylovlardan foydalanish orqali namoyon bo'ladi. Bu holat o'simliklar turlarining nisbatan past xilma-xilligi va aniqlangan turlar orasida begona yoki tasodifiy turlar ulushining yuqoriligi bilan tasdiqlanadi. Ushbu yashash muhitlari ichida va atrofida o'tkazilgan tadqiqot maydonlarida qayd etilgan natijalarga ko'ra, o'simliklarning nisbatan past xilma-xilligi va begona turlar ulushining yuqoriligi sababli, XMK IS6ga muvofiq, Loyiha hududidagi barcha yashash muhitlari Modifikatsiyalangan yashash muhiti deb baholanadi.

Loyiha milliy yoki xalqaro muhofaza etiladigan hududlar bilan kesishmaydi va ularga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatmaydi. Eng yaqin qo'riqlanadigan hudud loyihadan taxminan 14 km shimolda joylashgan Pachkamar (yoki Chimqo'rg'on) suv omborining MAH⁹ hisoblanadi.

O'nta biologik xilma-xillikning o'ziga xos xususiyati XMK IS6 va YeTTB IT6 ga muvofiq biologik xilma-xillikning ustuvor (BXU) obyektlari sifatida tasniflanadi. Markaziy Osiyo toshbaqasi, Olaqo'zan va quruqlikdagi umurtqali hayvonlarning kichik turlari yashash joylarining buzilishi va yo'qolishi tufayli ta'sir xavfi ostida. Ushbu hayvonlar, shuningdek, yer yuzida ovqatlanadiganlar Yo'rg'a tuvaloq yoki To'xta tuvaloq yashash joylarining yo'qolishi/degradatsiyasi yoki qurilish va/yoki foydalanishdan chiqarish bosqichlarida bezovtalikka/ta'qib yoki ta'sirga duchor bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, loyiha uchun BUXga tayinlangan va loyiha hududida faqat juda cheklangan miqdorda uchraydigan qushlarning ta'sirga sezgir bo'lgan oltita tur (Torg'oq, Cho'l burguti, Katta olachipor burgut, Qironqora, Jo'rchi, Itolg'i) migratsiya vaqtida (barcha oltita tur), ko'payish davrida (Jo'rchi) yoki qisqa migratsiya to'xtash joylarida uchish vaqtida, shuningdek, loyiha qurilishi vaqtida bezovtalikka/ta'qibga duchor bo'lishi mumkin. Loyiha kompaniyasi loyiha bilan bog'liq HEUL ulanish yo'nalishida atrof-muhitga ta'sirni kamaytirish uchun faol chora sifatida qush yo'naltiruvchi moslamalarini (QYM) o'rnatadi. Ushbu chora Muhim yashash muhitini baholashdagi (tadqiqotlarni tanqidiy baholash) BUX ga tayinlangan qush turlari, shuningdek, hudud bo'ylab ucha oladigan boshqa qush turlari uchun xavflarni kamaytirishga qaratilgan.

Loyiha faqat 658 m yangi elektr uzatish liniyasini qurishni nazarda tutadi va ushbu yangi liniya quriladigan maydon 100% yuqori darajada buzilgan yashash joylaridan iborat; shuning uchun bu hudud elektr toki urishi xavfi ostida bo'lgan qushlarning kontsentratsiyasini jalb qilishi kutilmaydi. Bundan tashqari, ushbu hududda allaqachon ko'plab HEUL lar mavjud bo'lib, ular potentsial ta'sir doirasini yanada cheklaydi. Shunga qaramay, Loyiha HEULi bo'ylab qushlar parvozini ogohlantiruvchi moslamalar o'rnatiladi va qurilishdan keyingi qushlarning o'lim holatlarini kuzatish ikki yil davomida amalga oshiriladi.

Loyiha ishlarini boshlashdan oldin, EITB jarayonida aniqlangan inlar asosida, biologik xilma-xillik bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar doirasida mushuksimon yirtqichlar uchun maxsus kuzatuv o'tkaziladi. Loyiha boshqaruv rejalarida belgilangan yashash muhitini muhofaza qilish va ko'chirish protokoliga muvofiq, sudralib yuruvchilar ishlar

⁹ BirdLife International (2024) qushlarning muhim hududi ma'lumotnomasi: Chimqo'rg'on suv ombori. <https://datazone.birdlife.org/site/factsheet/chimkurgan-reservoir-iba-uzbekistan> 25/07/2024 yuklab olingan.

boshlanishidan avval boshqa joyga ko'chiriladi. Qurilish davomida esa sudralib yuruvchilar vaqtinchalik panjara bilan o'ralgan muhofaza hududlariga ko'chiriladi, shunda ular faol qurilish hududiga qaytmaydi.

Ekspluatatsiya bosqichida, kichik sutemizuvchilar va sudralib yuruvchilar Loyiha maydoniga erkin kirib-chiqa olishi uchun kichik teshikka ega tashqi panjara o'rnatiladi.

Qurilish uchun maydondan foydalanish atrof-muhitni o'zgartiradi va ekotizimlarni o'zgartiradi, ammo bu holda mavjud degradatsiya tufayli ekotizimlarning degradatsiyasi minimal bo'ladi. Biologik xilma-xillikni boshqarish rejasi ishlab chiqiladi, unda muhim turlarni o'rganish va monitoring qilish, shuningdek, qurilish ishlarida kutilmagan holda topilgan muhofaza qilinadigan turlar bilan bog'liq masalalarni muvofiqlashtirish nazarda tutiladi. Vaqtincha buzilgan yerlarda tabiat holati tiklanishi va invaziv turlar tarqalishini nazorat qilish choralari amalga oshiriladi. Turlarni himoya qilish uchun umumiy yumshatuvchi tadbirlar, masalan, past intensivlikdagi yoritish, transport harakatini boshqarish va qazishmalar hamda chuqurlaridan chiqish yo'llari tashkil etilishi ham qo'llaniladi. Qoldiq ta'sirlar kichik (biologik xilma-xillikning ustuvor turlari uchun) yoki neytral ahamiyatga ega deb hisoblanadi.

4.14 Madaniy meros

Loyiha hududida YUNESKO Butunjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan moddiy madaniy meros obyektlari mavjud emas. 2024-yil may-iyun oylarida Arxeologiya instituti Madaniyat vazirligi topshirig'i bilan "Arxeologiya merosi obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining 229-sonli Qonuni talablariga muvofiq yer usti va yer osti tadqiqotlarini o'tkazdi. Yakuniy dala ishlari natijalariga ko'ra, loyiha chegarasidan 8-10 km masofada yoki loyiha chegarasi ichida madaniy qatlamli arxeologik obyektlar va yodgorliklar aniqlanmagan.

Yer osti qazish ishlari davomida Arxeologiya instituti ishlarni nazorat qiladi va qazish va yer ishlari davomida kutilmagan topilmalar uchun Loyiha arxeologik tasodifiy topilmalar bo'yicha protsedurasini amalga oshirishda loyihani qo'llab-quvvatlaydi. Shuningdek, EITB jarayonida topilgan, lekin to'g'ridan-to'g'ri ta'sir hududida bo'lmagan arxeologik topilmalar qurilish jarayonida bosib o'tilishdan himoyalangani, jumladan, barcha ishchilarni hududning noma'lum arxeologiya uchun sezgirli haqida o'qitish/ma'lumot berish va Arxeologik nazorat hamda tasodifiy topilmalar protsedurasi ostida ishlash zarurligi alohida ta'kidlanadi. Qolgan ta'sirlar kam yoki neytral ahamiyatga ega deb hisoblanadi.

4.15 Foydalanishdan chiqarish

Foydalanishdan chiqarish bosqichi bilan bog'liq atrof-muhit va ijtimoiy xavflarni boshqarish uchun foydalanishdan chiqarishni boshqarish rejasi tayyorlanadi. AITB da aniqlangan foydalanishdan chiqarish bilan bog'liq umumiy xavflardan tashqari, elektr chiqindilarini (batareyalar va FE panellar) utilizatsiya qilishda alohida e'tibor beriladi. Masdar xarid qilish siyosati FE panellar va batareyalarni qayta ishlash uchun yetkazib beruvchilarga qaytarishni nazarda tutadi. Bundan tashqari, pudratchi foydalanishdan chiqarish bosqichida barcha boshqa chiqindilarni qayta ishlashning mumkin bo'lgan variantlarini o'rganadi.

4.16 Boshqa ta'sirlar

Maydon yaqinida boshqa qurilish ishlari olib borilayotganiga qaramay, ushbu loyihadan sezilarli umumiy ta'sir kutilmaydi. Ko'proq mehnat muhojirlarining kelishi bilan bog'liq kichik umumiy ta'sir xavfi bo'lishi mumkin, ammo bu mahalliy ishchilarga ustuvorlik beruvchi Loyiha boshqaruvi tizimi va bandlik protokoli tomonidan boshqariladi. Xodimning xulq-atvor kodeksi imzolanishi va bajarilishi kerak va har qanday nizolar loyihaning intizomiy tartib-qoidalarini doirasida hal qilinadi. YeTTB IT, XMK IS7 yoki OTB QT3 da belgilanganidek, Loyihaning ta'sir doirasida mahalliy aholi aniqlanmagan.

5. Ta'sirlarni yumshatish, boshqarish va monitoring qilish

AITB ning bir qismi sifatida Atrof-muhit va ijtimoiy boshqaruvning rejasi (AIBR) (AITB IV jild) tayyorlandi. AIBR ta'sirni baholash jarayoni va YXSA dan kelib chiqadigan loyihaga xos ta'sirni kamaytirish choralarini belgilaydi. MXQ pudratchisi EITB talablarini, shuningdek, amaldagi XMK Ishlash Standardlari, YeTTB Ishlash Talablari va OTB himoya talablariga muvofiqlikni ta'minlash bo'yicha amalga oshiradi..

MXQ pudratchisi Masdar kompaniyasining Sog'liq, Xavfsizlik, Ijtimoiy va Atrof-muhitni boshqarish tizimini (SXIABT) qabul qiladi va Loyiha kompaniyasi loyihaning rivojlanishi, qurilishi va ishlashini nazorat qiladi. SXIABT Masdar siyosati, loyihani baholash hujjatlari, atrof-muhit va ijtimoiy boshqarish tizimi, muayyan mavzular bo'yicha boshqaruv rejalari va taraqqiyotni kuzatish uchun hisobot shablonlarini o'z ichiga oladi. SXIABT pudratchilarni boshqarish tizimi va ATB va SXIABT talablarini amalga oshirish tartib-qoidalarini tavsiflovchi rejalar bilan qo'llab-quvvatlanadi. SXIABT boshqaruv tizimi YXSA atrof-muhit, ijtimoiy boshqaruv va mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlikni boshqarish sohasida mos keladi (ya'ni ISO 14001:2015 Ekologik menejment tizimi, ISO 26000:2010 Ijtimoiy ma'suliyat va ISO 45001 Sog'liqni saqlash va mehnat xavfsizligini menejment tizimi). SXIABT quyidagi yordamchi rejalar va protseduralarni o'z ichiga oladi.

- Maydonni Tayyorlash Rejasi
- AIBT qo'llanmasi
- Subpudratchilar va yetkazib beruvchilarni boshqarish rejasi (BR) va tashqi shikoyat mexanizmi
- Manfaatdor tomonlarni jalb qilish rejasi
- Tashqi Shikoyat Mexanizmi
- Yer olish va Turmush tarzini tiklash rejasi (TTTR)
- Jamiyatni rivojlantirish rejasi; Mehnat va mehnat sharoitlari BR
- Ishchilar Turar Joyi BR
- Mehnat salomatligi va xavfsizligi BR
- Trening BR
- Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va unga javob berish BR
- Yo'l harakati va transport BR
- Xavfsizlik va inson huquqlarini BR
- Xavfli materiallar va chiqindilarni BR
- Suv resurslarini BR
- Bioxilma-xillik BR
- Chiqindilar BR
- Madaniy ahamiyatga ega topilma topilgan taqdirda tartib-tamoyil
- Mahalliy aholini yollash va gender BR

AITB natijalariga ko'ra, loyihani boshqarish rejalarini quyidagi sohalarda YXSA ta'minlaydi:

- Yer usti suvlariga yoki yerga oqiziladi
- Uchuvchi chang chiqindilari / loyiha transport vositalaridan chiqadigan chiqindilar
- Qurilish shovqini (avtomobillar)
- Chiqindilarni boshqarish (umumiy va xavfli)
- Xavfli materiallarni boshqarish
- Yoqilg'i to'kilishini oldini olish
- Ish va Mehnat sharoitlari
- Mehnat salomatligi va xavfsizligi
- Jamiyat salomatligi, xavfsizligi va muhofazasi
- Turmush tarzini tiklash
- Manfaatdor tomonlarni jalb qilish

- Tasodifiy madaniy meros topilmalarini aniqlash va boshqarish
- Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va unga javob berish

Loyiha ishga tushirilgandan so'ng, Foydalanish va texnik xizmat ko'rsatish (F&TX) faoliyati va har qanday foydalanish A&I talablari uchun javobgarlik to'g'ridan-to'g'ri Loyiha kompaniyasiga o'tkaziladi. MXQ, shuningdek, loyihaning ekologik va arxeologik talablarini nazorat qilish uchun malakali mutaxassisni tayinlashi shart (AITB bo'yicha).

Loyiha jamiyat va ishchi kuchini himoya qilish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshiradi:

- M39 yo'li bo'ylab barcha harakatni tashkil qilishni talab qilinadi;
- Avtotransport vositalari mintaqaviy yo'lda turmasligi kerak;
- Ish boshlanishidan oldin ishchilar soni bo'yicha aniq taxminlarni belgilash va rejalalmagan migratsiya ehtimolini kamaytirish uchun vaqtinchalik yoki malakasiz ishlar uchun ish imkoniyatlari haqida xabar berish.
- Loyiha iloji bo'lsa, mahalliy ishchi kuchini yollashni afzal ko'rganligi, Yangiobod, Xalqobod, Batosh va Oynakul jamoalariga, cho'ponlar va ayollarga ustunlik berganligi ko'rsatilgan mahalliy ishga qabul qilish siyosatini oshkor qilish.
- Barcha ishchilar va xavfsizlik xodimlaridan "xulq-atvor kodeksi"ni (shu jumladan JZT xulq-atvor kodeksi) imzolashni talab qilish
- Barcha pudratchilar va ularning subpudratchilaridan milliy qonunchilikka va mehnatga oid XMK IS2 ga mos keladigan Loyiha mehnat kodeksiga rioya qilishni talab qilish;
- Barcha pudratchilar va ularning subpudratchilaridan pudratchilarga qo'yiladigan talablarni, shu jumladan intizomiy jazo choralari ko'rsatuvchi "mehnat va ish sharoitlarini boshqarish rejasi"ga rioya qilishni talab qilish;
- Obyektdagi xodimlarni boshqarish guruhidagi JZT koordinatorlari, xodimlar uchun tegishli trening (mehnatni muhofaza qilish va sog'liqni saqlash masalalari bo'yicha) va JZT shikoyatlarini ko'rib chiqishning maxsus mexanizmi.
- Ish boshlanishidan oldin, "jamoatchilik ShM" dasturini va manfaatdor tomonlarning o'zaro aloqalarini e'lon qilish, unda loyiha bilan bog'liq har qanday muammolar yoki shikoyatlar, shu jumladan, JZT bilan bog'liq shikoyatlar bo'lsa, jamiyat qanday qilib himoya izlashi mumkinligi ko'rsatilgan
- Potentsial ijtimoiy keskinlikni kamaytirish uchun ishchilarni loyiha hududi yoki tumanlardan tashqarida, yaqinda joylashgan jamoalardan (Yangiobod, Xalkobod,

Batosh va Oynaqul jamoalari) uzoqda joylashgan turar-joy binolarida joylashtirish.¹⁰

- Chang va shovqin darajasini har kuni vizual nazorat qilish.
- Loyiha bilan bog'liq yuqori kuchlanishli uzatish liniyasida qushlar uchun ehtiyot chorasi sifatida qush parvozini yo'naltiruvchi qurilmalar o'rnatiladi va qurilishdan keyin qushlar o'limini kuzatish ishlari olib boriladi.
- Sudralib yuruvchilarga ekspluatatsiya vaqtida maydon orqali o'tishga imkon beradigan panjara (qurilish vaqtida panjara bilan o'raladi).
- Sudralib yuruvchi hayvonlarni qutqarish va ko'chirish tartibi, shuningdek, ularning kutilmagan topilmalari uchun maxsus protokol mavjud.

MXQ pudratchisi loyiha doirasida qurilish ishlarini nazorat qilish uchun MXQ SXIABT tizimini joriy qilishi kerak. MXQ SXIABT loyihaga xos siyosat, baholash hujjatlari va boshqaruv rejalarini, shu jumladan, chiqindilarni boshqarish, ishchi kuchini boshqarish, joylashtirish, ish bilan ta'minlash, sotib olish, biologik xilma-xillik rejalarini o'z ichiga oladi,

Masdar va MXQ pudratchisining MXQ SXIABT 14001 Ekologik menejment va ISO 45001 Sog'liqni saqlash va mehnat xavfsizligini menejmentiga mos keladi.

6. Xulosa

AITBning umumiy natijasi shundan iboratki, Loyiha mamlakatning qayta tiklanadigan energiyaga o'tishida markaziy rol o'ynaydigan samarali va hayotiy energiya infratuzilmasi loyihasidir.

Umuman olganda, quyosh FE va EEST loyihalarining A&I ta'siri yaxshi tushuniladi va ularni boshqarish tizimini yaratish va atrof-muhit va ijtimoiy boshqaruv tizimlari (AIBR) va kadrlar siyosati (KS) yordamida atrof-muhit, sog'liq va xavfsizlik, mehnat, ijtimoiy va xavfsizlik ta'sirini yumshatish orqali maqbul darajaga qadar boshqarish mumkin. Ijtimoiy nuqtai nazardan, tirikchilik vositalariga ta'siri baholandi va bu ta'sirlarni bartaraf etish choralari Turmush tarzini tiklash rejasida keltirilgan.

Loyiha ishlab chiqish uchun yaroqli deb hisoblanadi va milliy va kreditorlar talablariga javob bera oladi. EITBda belgilangan chora-tadbirlar Loyihaga ishchilar, zarar ko'rgan aholi va atrof-muhit uchun salbiy ekologik yoki ijtimoiy ta'sirlar va muammolarni, shu jumladan, biologik xilma-xillikning ustuvor elementlari oldini olish yoki oldini olish

¹⁰ Pudratchilar uchun uy-joy Guzar va boshqa joylarda, Yangiobod, Xalqobod, Batosh va Oynakul mahalliy jamoalarida, shuningdek ob'ektdan tashqarida maxsus qurilgan vaqtinchalik uylarda joylashgan bo'lishi mumkin (joy keyinroq aniqlanadi).

mumkin bo'lmasa, minimallashtirish, yumshatish yoki bartaraf etish imkonini beradi (Kreditorning ko'rsatmasi bo'yicha). Barcha majburiyatlar, javobgarliklar va qonuniy talablar Loyihaning amal qilish muddati davomida nazorat qilinadi va muntazam ravishda xabar qilinadi.

Atamalar lug'ati

Atama	Tavsifi
Ta'sir doirasi (TD)	Loyiha ta'sirida bo'lishi mumkin bo'lgan hudud, shuningdek, loyiha natijasida yuzaga kelgan har qanday oqilona prognoz qilinadigan rejalashtirilmagan o'zgarishlar yoki odatiy ta'sirlar
Qo'shimcha obyektlar	Loyiha tomonidan moliyalashtirilmagan va agar loyiha mavjud bo'lmaganda qurilmagan yoki kengaytirilmagan va ularsiz loyiha hayotiy bo'lmagan obyektlar.
Dastlabki tadqiqotlar	Mavjud fizik, biologik, ijtimoiy-iqtisodiy, sog'liqni saqlash, inson resurslari, madaniy meros yoki loyihani ishlab chiqishdan oldin tegishli deb hisoblangan boshqa o'zgaruvchilarni tavsiflash uchun ma'lumotlar to'plash.
Biologik xilma-xillik	Tirik organizmlarning barcha manbalardan, shu jumladan ular tarkibidagi ekologik komplekslardan tashqari, quruqlikdagi, dengizdagi va boshqa suv ekotizimlarining o'zgaruvchanligi; bu turlar ichidagi, turlar orasidagi va ekotizimlarning xilma-xilligini o'z ichiga oladi
Tasodifiy topilmalar	Arxeologik yoki madaniy ashyolar va artefaktlar, shu jumladan, sopol idishlar, mehnat qurollari, binolar, qabristonlar va boshqalar kabi, fundamental tadqiqotlar davomida ilgari tan olinmagan, qidiruv jarayonida topilgan.
Maslahat	Maslahat bu loyiha kompaniyasi va uning manfaatdor tomonlari o'rtasidagi ikki tomonlama muloqot jarayonidir. Manfaaddor tomonlar bilan maslahatlashuv uzoq vaqt davomida konstruktiv tashqi aloqalarni boshlash va davom ettirishdan iborat
Muhim yashash joyi	Biologik xilma-xillikning yuqori qiymatini qo'llab-quvvatlaydigan o'zgartirilgan yoki tabiiy yashash joylari, masalan, yo'qolib ketish xavfi ostida turgan yoki o'ta xavf ostida qolgan turlarning omon qolishi uchun zarur bo'lgan yashash joylari.
Madaniy meros	Odamlar o'zlarini doimiy ravishda o'zgarib turadigan qadriyatlari, e'tiqodlari, bilimlari va an'analarning aksi va ifodasi sifatida tanishtiradigan manbalar sifatida belgilanadi.
Umumiy ta'sirlar	Mavjud loyihalar yoki tadbirlar va/yoki kutilayotgan kelajakdagi loyihalar yoki faoliyatlardan kelib chiqadigan bir nechta ta'sirlarning kombinatsiyasi
To'g'ridan-to'g'ri ta'sir doirasi	Loyihaning fizik maydonini, masalan, servitut, qurilish maydonchalari, ish maydoni va ekspluatatsiyadan ta'sirlangan maydonni (masalan, harakatlanish tartibi) hisobga oladi.
Oqava suvlar	Oqava suvlari - tozalangan yoki tozalanmagan - kanalizatsiya tozalash inshootlaridan, kanalizatsiya yoki sanoat suv chiqarilishidan oqib chiqadigan suvlar
Chiqindi	Tutun quvurlari, boshqa shamollatish teshiklari va tijorat yoki sanoat obyektlari yuzasidan; turar-joy binolarining mo'rilaridan; transport vositalari, lokomotivlar yoki samolyotlarning chiqindi gazlaridan atmosferaga chiqariladigan ifloslantiruvchi moddalar.
Atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirni baholash (AITB)	Agar taklif qilinayotgan faoliyat amalga oshirilsa, nima bo'lishi mumkinligi haqida qaror qabul qiluvchilarga maslahat beradigan istiqbolli vosita. Ta'sir- bu jamiyat uchun ekologik, siyosiy, iqtisodiy yoki ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan o'zgarishlar. Ta'sir ijobiy yoki salbiy bo'lishi mumkin va atrof-muhitga, jamoalarga, inson salomatligi va farovonligiga, barqaror rivojlanishning istalgan maqsadlariga yoki ularning kombinatsiyasiga ta'sir qilishi mumkin.

Atama	Tavsifi
Atrof-muhit va ijtimoiy boshqaruv rejasi (AIBR)	Kompaniyaning AITB tomonidan aniqlangan xavf va ta'sirlarni oldini olish, minimallashtirish va kompensatsiya/qoplash yo'li bilan bartaraf etish va yumshatish hamda ushbu yumshatish choralarini kuzatish bo'yicha majburiyatlari haqida qisqacha ma'lumot.
Yaxshi Xalqaro Sanoat Amaliyoti (YXSA)	Global yoki mintaqaviy darajada bir xil yoki shunga o'xshash sharoitlarda shunga o'xshash faoliyat bilan shug'ullanadigan malakali va tajribali shaxslardan oqilona kutish mumkin bo'lgan professional mahorat, mehnatsevarlik, uzoqni ko'rish va oldindan ko'ra bilishni namoyish etish. Bunday ishlarning natijasi loyihaning o'ziga xos sharoitida loyihada eng mos texnologiyalardan foydalanish bo'lishi kerak.
Shikoyatlar mexanizmi	Loyihaning ekologik va ijtimoiy ko'rsatkichlari bo'yicha zarar ko'rgan jamoalardan muammolarini va shikoyatlarni qabul qilish va hal qilishda yordam berish uchun loyiha tomonidan taqdim etilgan tartib
Yashash joyi	Tirik organizmlarning to'planishi va ularning tirik bo'lmagan muhit bilan o'zaro ta'sirini qo'llab-quvvatlaydigan quruqlik, chuchuk suv yoki dengiz geografik birligi yoki havo yo'li.
Xavfli chiqindilar	Noto'g'ri boshqarilganda inson salomatligi yoki atrof-muhit uchun katta yoki potentsial xavf tug'dirishi mumkin bo'lgan jamiyatning qo'shimcha mahsulotlari. Xavfli chiqindilar sifatida tasniflangan moddalar to'rtta xususiyatdan kamida bittasiga ega - alanganlash, korrozivlik, reaktivlik yoki toksiklik - yoki maxsus ro'yxatga kiritilgan
Sog'liq, Xavfsizlik, Ijtimoiy va Atrof-muhitni boshqarish tizimi (SXIABT)	Loyihani ekologik va ijtimoiy baholash jarayonida ishlab chiqilgan loyihani boshqarishning aniq dasturini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan tashkiliy tuzilma, mas'uliyat, amaliyot va resurslarni o'z ichiga olgan Loyihani boshqarishning umumiy tizimining bir qismi
Mahalliy aholilar	Jahon bankining A&I doirasida turli darajada quyidagi xususiyatlarga ega bo'lgan alohida ijtimoiy va madaniy guruh sifatida belgilangan: (a) o'zini alohida mahalliy ijtimoiy va madaniy guruh a'zolari sifatida identifikatsiyalash va bu o'ziga xoslikni boshqalar tomonidan tan olish; (b) geografik jihatdan bir-biridan farq qiluvchi yashash joylariga, mahalliy hududlarga yoki mavsumiy foydalanish yoki yashash joylariga va ushbu hududlardagi tabiiy resurslarga jamoaviy bog'lanish; c) asosiy jamiyat yoki madaniyatdan ajralib turadigan yoki undan alohida oddiy madaniy, iqtisodiy, ijtimoiy yoki siyosiy institutlar; va (d) ular yashaydigan mamlakat yoki mintaqaning rasmiy tili yoki tillaridan ko'pincha farq qiladigan alohida til yoki dialekt.
Bilvosita ta'sir doirasi	Loyiha bilan bog'liq o'zgarishlar to'g'ridan-to'g'ri loyiha nazorati ostida bo'lmagan faoliyat bilan birgalikda sodir bo'lishi mumkin bo'lgan sohani o'z ichiga oladi
Ma'lumotni oshkor qilish	Ma'lumotni oshkor qilish ma'lumotni manfaatdor va ta'sir ko'rgan tomonlarga (manfaatdor tomonlarga) taqdim etishni anglatadi. Axborotni manfaatdor tomonlar tushunadigan tarzda yetkazish manfaatdor tomonlarni jalb qilish jarayonidagi muhim birinchi va davomiy qadamdir. Ma'lumot maslahatlashuv va xabardor ishtirok etishdan tortib muzokaralar va shikoyatlarni hal qilishgacha bo'lgan barcha boshqa majburiyat

Atama	Tavsifi
	tadbirlaridan ancha oldin oshkor etilishi kerak. Bu jalb qilishni yanada konstruktiv qiladi
Nomoddiy madaniy meros	2003-yilda qabul qilingan Nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish to'g'risidagi UNESCO Konvensiyasiga muvofiq nomoddiy madaniy merosning namoyon bo'lishiga quyidagilar kiradi: Og'zaki urf-odatlar va iboralar, jumladan, til; sahna san'ati; Ijtimoiy amaliyotlar, marosimlar va bayram tadbirlari; Tabiat va koinot haqidagi bilim va amaliyot.
Yer olish	Loyiha maqsadlari uchun yer olishning barcha usullari, jumladan, to'g'ridan-to'g'ri sotib olish, mulkni olib quyish va kirish huquqini, masalan, servitut yoki yo'l huquqini qo'lga kiritish.
Turmush tarzi	Ish haqi, qishloq xo'jaligi, baliq ovlash, oziq-ovqat qidirish, boshqa tabiiy resurslarga asoslangan tirikchilik, mayda savdo va ayirboshlash kabi shaxslar, oilalar va jamoalar tirikchilik qilish uchun foydalanadigan vositalarning to'liq to'plami.
Ta'sir doirasi	Ta'sir doirasini baholash ikki bosqichda amalga oshiriladi. Birinchidan, Loyiha bilan bog'liq potentsial ta'sirning doirasi ijobiy yoki salbiy deb tasniflanadi. Ikkinchidan, foydali yoki salbiy ta'sirlar bir nechta parametrlarni hisobga olgan holda katta, o'rtacha, kichik yoki ahamiyatsiz deb tasniflanadi
O'zgartirilgan yashash joyi	Tabiiy yashash muhiti aniq o'zgargan, ko'pincha qishloq xo'jaligi hududlari kabi begona o'simlik va hayvonlar turlari kiritilgan yer va suv hududlari
Tabiiy yashash joyi	Biologik jamoalar asosan o'simlik va hayvonlarning mahalliy turlaridan tashkil topgan va inson faoliyati hududning asosiy ekologik funktsiyalarida sezilarli o'zgarishlarga olib kelmagan quruqlik va suv hududlari
Mehnat salomatligi va xavfsizligi	Ishchilarni ish joyida yoki ish paytida xavfli omillar ta'siri bilan bog'liq jarohatlar yoki kasalliklardan himoya qilishga qaratilgan chora-tadbirlar majmui
Loyiha ta'siri ostidagi aholi	Loyihadan bevosita yoki bilvosita, shu jumladan, to'plangan ta'sir natijasida ta'sir ko'rgan yoki ta'siri bo'lishi mumkin bo'lgan shaxslar, ishchilar, guruhlar yoki mahalliy aholi
Qayta tiklanadigan energiya	Quyosh energiyasi, gidro, shamol, geotermik va biomassaning ayrim turlaridan olinadigan energiya manbalari
Sezuvchanlik	Retseptorlarning sezgirligi populyatsiya tahlili (shu jumladan yaqinlik/ko'plik/zaiflik), joy va uning atrofidagi biologik xususiyatlarning mavjudligi, tuproq, qishloq xo'jaligiga yaroqliligi, geologiyasi va geomorfologiyasi, suvli qatlamlar va suv oqimlarining yaqinligi, mavjud havo sifati, har qanday arxeologik mavjudotlar mavjudligi asosida aniqlanadi va boshqalar.
Ahamiyati	Ta'sirning ahamiyati qiymati va sezgirlik mezonlari o'rtasidagi o'zaro ta'sirni hisobga oladi
Qattiq chiqindilar	Suyuqlik miqdori past, ba'zida xavfli bo'lgan material. Bu maishiy chiqindilar, sanoat va tijorat chiqindilari, kanalizatsiya loylari, qishloq xo'jaligi va chorvachilik va boshqa tegishli faoliyat natijasida hosil bo'lgan chiqindilar, vayronagarchilik chiqindilari va kon qoldiqlarini o'z ichiga oladi.
Manfaatdor tomonlar	Manfaatdor tomonlar - loyihadan bevosita yoki bilvosita ta'sir ko'rsatadigan, shuningdek, loyihaga qiziqishlari yoki uning natijalariga ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatish qobiliyatiga ega bo'lgan shaxslar yoki shaxslar guruhlari.

Atama	Tavsifi
Jahon banki guruhi ASX yo'riqnomalari	Atrof-muhit bo'yicha texnik ma'lumotnomalar va "eng yaxshi xalqaro amaliyot"ning sanoatga xos misollari. Loyihalar, agar qabul qiluvchi davlatning talablari unchalik qat'iy bo'lmasa yoki yo'q bo'lsa, ASX bo'yicha umumiy yo'riqnomada belgilangan darajalar va choralarga mos kelishi kutiladi.